

นิยายสุภาษิต

นายพันตรี หลวงประทีปเวชศักดิ์

(แก้ว บำรุงชีพ)

วันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๔

ณ วัดสระเกศ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์

จังหวัดพระนคร

หนังสืองาน
บ้าน
นำออกนอกห้องสมุด

PL
4209.3

245 465

เลขหมู่

เลขทะเบียน 012750

วัน เดือน ปี - 2 ก.พ. 2520

๑๙

นายช้วน บำรุงชีพ
พ.ศ. ๒๔๐๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๓

เรื่องที่ ๑

คนฉลาดทำการโดยถึถ้วน ประสพโชคงาม
คนเขลาทำเอาแต่พอได้ ต้องรับผลตรงกันข้าม

มีพ่อค้า ๒ คนทำการค้าขายกับต่างประเทศ คราว
หนึ่ง พ่อค้าซึ่งเชี่ยวชาญการเดินทางและค้าขาย ได้
เตรียมเกวียนบรรทุกสินค้าตั้ง ๕๐๐ เฒ่า ส่วนพ่อค้า
โง่เขลาอีกคนหนึ่ง เห็นเขาจัดสินค้าตั้งนั้น คิดว่าตน
ควรรับชิงในเรื่องนี้เสียก่อน จึงได้รีบเดินทางพา
พวกเกวียน ๕๐๐ เฒ่า ไปถึงกลางทาง เผอิญเป็นหน้า
แดงหน้าท่าหายาก มีผู้ร้ายขับเกวียนล่วงหน้ามา พุด
ไต่ถามจนตายใจ ลงท้ายบอกว่าหน้าข้างหน้ามีถ้ำ พ่อ
ค้าโง่หลงเชื่อเทิน้ำซึ่งจัดไปรับประทานเสียหมด ที่
ไหนได้ค้อไปข้างหน้าหน้าตามบ่อบึงไม่มีเลย พวกหนอด
หมดกำลังงตามทาง ผู้ร้ายปล้นเอาสินค้าเสียสิ้น
ส่วนพ่อค้าฉลาดคุมพวกไปทางเดียวกัน ผู้ร้ายปลอม

ตัวมาอีก โดยนึกว่าดาบมาแล้ว พุทธจักจูงต่างๆ
แต่พ่อค้าคนตาดีไม่เชื่อ เพราะรู้ว่าถ้าฝนตกไม่แดงแล้ว
ตามธรรมชาติต้องมีพระยับ หรือแดงฟ้าแดง เป็นเครื่องหมาย
ดงท้ายพวกผู้ร้ายนั้นทำไม่ได้ พ่อค้าคนตาดี
ได้พาพวกไปถึงท่าเดที่ตังใจ คำขายได้กำไรงาม พา
บริวารกลับบ้านโดยสวัสดิ์

เรื่องที่ ๒

คนกล้าหาญ ทำการไม่ท้อถอย ประสพสุขเร็ว

พ่อค้าคนหนึ่ง ทำการค้าขายส่งสินค้าไปต่าง
ประเทศ คราวหนึ่ง ได้พาพวกไปค้าขายทางไกล
หนทางที่ผ่านไปในั้นแสนจะอดคักคัก กดางวันร้อนเหลือ
เกินเค็รไม่ได้ โดยเป็นหนทางกรวดทราย วันหนึ่ง
เค็รทางจวนจะข้ามพื่นมรุกันดารนั้นแล้ว พอดตกเย็น
รับประทานอาหารแล้ว ก็เผลอเบี่ยงเสี้ยหมด โดย
คิดว่าพຽນี้ก็มีถมไป ไปหารับประทานเอาข้างหน้า

แต่ที่ไหนได้ ในคืนวันนั้นเอง คนนำทางง่วงหลับไป
 จวนสว่างจึงรู้สึก เกวียนกดับเดียวขึ้นไปทางเก่าอีก
 ดะเบียงก็หมด บริวารพากันระง่ำระส่ายเพราะไม่มี
 อาหารจะรับประทาน พ่อค้า^๕จึงเที่ยวตรวจดู พบ
 กอหญ้าแห้งหนึ่ง เข้าใจว่ากอหญ้าม่า^๕ในพื้นดินคงมี
 ชารน้ำ จึงให้บริวารขุดตักตั้ง ๓๐ เมตร พบตาน
 หินพากันฉันหน้าไปตามกัน เขาจึงต้องลงมือเอง เขา
 ค้อนเหล็กพยายามทุบตานหินแตก ได้หน้าอันเยือกเย็น
 รับประทานเดิรทางต่อไป คำขายก็มีกำไรงาม

เรื่องที่ ๓

โลกมาก ลากหาย

พ่อค้าสองคน เป็นช่างทอง คราวหนึ่งไปค้าขาย
 ทองรูปพรรณในต่างจังหวัดด้วยกัน แต่ได้แยกย้าย
 ไปค้าขายคนละแห่ง ในจังหวัดนั้น มีดักทุบเศรษฐี
 เก่าดักทุบหนึ่ง ซึ่งได้ล้มจมกตายเป็นดักทุบแค้นเคียด

แล้ว พ่อค้าโง่มากไปถึงบอกขายของรูปพรรณ
 หาดานดาวของบ้านนั้น เขาให้ยายซื้อ ยายก็ปรับทุกข์
 ว่าจน ต้องเอาภาคทองเหลือง ซึ่งที่จริงเป็นภาค
 ทองคำอันดำเปรอะแดงคุดที่หรือ พ่อค้า^๕นั้นรู้ว่า ภาค
 เปนทองคำ แต่แสร้งพูดว่า “จะเอาไปทำอะไรได้ ราคา
 ตกก็ด่างค” เคยทำหัดกไปไม่ยอมแดง ส่วนพ่อค้า
 อีกคนหนึ่งไปถึง นางก็เรียกไปชวนแดงอีก พ่อค้า^๖
 ว่าภาคเป็นทองคำ ก็บอกตามตรงว่า “แม่! ภาค^๕นั้นเป็น
 ทองคำนี้ ของ ๆ นี้มีราคาเล็กน้อย” เคยให้ของรูป
 พรรณทั้งหมด กัดบ้แถมเงินสดให้อีก ขอแต่ค่า
 เดิรทางกัดบ้กับภาคทองคำเท่านั้น พ่อค้าโง่มาก
 หวนกัดบ้ไปอีก นึกกระหึ่มว่า “ทำไมเสียก็ต้อง
 เส่ร์จละ” แต่ที่ไหนได้ กัดบ้ถูกพูดกระทบกระทั่ง
 ต่าง ๆ นางได้แดงเปดียนไปเสียเส่ร์จแล้ว พ่อค้า
 โง่มากเคยต้องหน้าซัดกัดบ้มา เสียใจเป็นอันมาก

เรื่องที่ ๔

ถึงทุนน้อยแต่ขยันทำงาน ถูกโชคเหมาะก็
เป็นเศรษฐีได้

คนใช้ของเศรษฐีคนหนึ่ง เติรตามนายไปยัง
ราชวัง พบหนุตายตัวหนึ่งระหว่างถนน นายพูดว่า
“คนมีปัญญาอาจที่จะเอาหนุตัวนี้ไปทำทุนค้าขายเลี้ยง
ตัวได้” เขานึกเห็นดีตามที่เดี๋ยว่า “ถ้าจะจริง ถ้า
ไม่จริงแล้วนายเรากงไม่พูด” จึงได้เก็บหนุตัวนั้นไป
ขายให้คนเลี้ยงแมวที่ตลาด ได้เงินมาสองตัวหนึ่ง เริ่ม
ต้นประกอบการค้าขายมาโดยลำดับ ด้วยความฉลาด
และสามารถ ไม่ช้าเท่าใดนัก คนใช้เปลี่ยนสภาพ
จากคนจนกลายเป็นคนมั่งมี ท่านเศรษฐีผู้เป็นนาย
เห็นเหมาะเลยยกตุ๋นตัวให้คนหนึ่ง ครั้นต่อมาเศรษฐี
แก่งได้ดาโดกแล้ว ชายผู้เป็นตุ๋นเขยเศรษฐีนั้นก็
รับมรดกมากมาย เลยได้รวบรวมตำแหน่งเป็นเศรษฐี
แทนพ่อตา

เรื่องที่ ๕

หัวหน้าที่ นำความเจริญมาให้หมู่คณะ หัว
 หน้าโง่เขลา นำหมู่คณะให้ล้มจม

เนื้อครอกหนึ่ง & ตัวด้วยกันคือพ่อ ๑ แม่ ๑ ลูก ๒
 ตัว ชื่อถักฉณะ ๑ ชื่อกาดะ ๑ มีฝูงเนื้อเป็นบริวาร
 มาก ครั้งหนึ่งเป็นคราวเข้ายากหมากแพง ฝูงเนื้อ
 เทียวไปกินเข้าในนาของเขา คนจึงคอยปองร้ายแก่
 พวกมัน ส่วนพ่อเนื้อแม่เนื้อให้ลูก ๒ ตัวพาบริวาร
 ไปซุ่มซ่อนหากิน ส่วนตัวเองก็ซุ่มซ่อนหากินอยู่ที่เดิม
 เนื้อถักฉณะเป็นสัตว์ฉลาด พาบริวารหากินระวัง
 ไม่ให้ต้องอันตราย แต่เนื้อกาดะโง่ พาบริวารไปเป็น
 อันตรายหมด เหน็ดแต่ตัวเท่านั้น เมื่อพ้นอันตราย
 แลต่างก็กลับมากินอยู่ พ่อเนื้อเห็นเนื้อถักฉณะมี
 บริวารมาก ฝ่ายเจ้าเนื้อกาดะมาแต่ตัวเดียวตาย จึง
 เรียกแม่เนื้อผู้เป็นมารตามาให้ดู พดางชมเนื้อถักฉณะ
 ว่า “ฉลาดเฉลียว ไม่มาตัวเดียวเหมือนเจ้าเนื้อกาดะ”

เรื่องที่ ๖

อย่าเข้าใจว่า เรามิใช่ญญาวิเศษกว่าเขา

พรานผู้หนึ่ง เคยแอบซุ่มอยู่ที่ต้นไม้มะดิน ซึ่ง
 ฝูงเนื้อชอบกิน เมื่อฝูงเนื้อเข้ามากินผลมะดิน ก็พุ่ง
 หอกฆ่าเสีย ทำเช่นนั้นเต็มมา วันหนึ่งเขาเห็นเนื้อตัว
 หนึ่ง เป็นเนื้อคนตาบอด ขยันทันคร้ามตั้งใจอยู่
 ไม่เข้าไปเก็บกินผลมะดิน เขาจึงเก็บผลมะดินขว้าง
 ไปทางเนื้อนั้น เนื้อนั้นรุกแถว ก็ไม่เข้าไป แต่ดูพราน
 เฉยเฉย พดางเย้ยหยันว่า “พรานเอ๋ย ฉันท้าของ
 แก่แล้ว อย่าหวังเลย” แล้วก็วิ่งไปด้วย พรานพุ่ง
 หอกไปก็ไม่ถูก ต้องโหยกกลับมาที่อยู่

เรื่องที่ ๗

สัตว์ยังมีใจกตัญญู รู้จักรักเจ้าของ

หญิงชระราคนหนึ่ง เป็นคนซัดสน เดียงตุกโคดำ
 ตัวหนึ่งจนโคไ้ใช้งานได้ ชื่อว่า “อ้ายนิต” ตามดีของ
 มัน นิตเชื่อง เด็กเด็กจับเล่นได้ ยังมีเรียวแรงมาก

ยายแก่รักถึงใจ มันทักทายยายแก่ซึ่งเป็นเจ้าบุญนาย
คุณมันเหมือนแม่มัน คิดหาโอกาสที่จะเงินของคุณ
ยายแก่ให้หายจน เมื่อใดพวกพ่อค้าเกวียนบรรทุก
ของหนักติดห่ม โคอื่น ๆ ตกเช่นชนไม้ไหว เขา
ให้ราคาจนเป็นที่พอใจนิด แล้วจึงเขาเทียมเกวียน
มันก็ตากชนจากห่มได้ แล้วเอาค่าจ้างผูกคอปด้อย
ไป มันทักรับเอาค่าจ้างไปให้นายของมัน และรู้ด้วย
ถ้าไม่ได้ค่าจ้างก็ไม่ตาก หรือตากแล้วแต่ยังไม่ได้
มันก็ไปยืนขวางเป็นที่ทองเร่งเอาค่าจ้างจนได้ เช่นนี้
เต็มอมา จนยายแก่ผู้เป็นเจ้าบุญนายคุณของมันมันมี
มีความสุขชื่นโดยดำดัม

เรื่องที่ ๘

คำหยาบอย่าว่าแต่มนุษย์ ที่สุดสัตว์ดิรัจฉาน
ก็ไม่ชอบ เพราะปากเป็นเอก ที่จะเสกสรรให้
เป็นเงินเป็นทอง

พราหมณ์ผู้หนึ่ง ได้ยงโคตัวหนึ่งมาแต่เด็กตั้งชื่อ

ว่า “อ้ายเพดิน” เป็นโคมีค่าดังมาก มันเป็นสัตว์
จัญญุคุณนาย จึงบอกให้นายไปทำพระนันทากถวียน
กับโคของเศรษฐีผู้หนึ่ง พราหมณ์เห็นดีทำตาม ตั้ง
เดิมพันถึง ๓,๐๐๐ กระษาปณ์ เมื่อเวดจะดากถวียน
พราหมณ์คิดว่ากับเพดินว่า “เฮ้ย! อ้ายโคโกงจง
ดากไป” โคได้ฟังดังนั้นก็เสียใจ ยืนเฉยเสียไม่ดาก
พราหมณ์แพ้เสียใจหน้าจ้อยกลับบ้าน ไม่เป็นอันกิน
อันนอน เพดินส่งสารจึงไปปดอบให้พระนันทใหม่ พระนันท
ให้มากกว่าเก่า ๒,๐๐๐ กระษาปณ์ แต่ขออย่าใช้วาจา
หยาบคายเรียกอีก พราหมณ์ทำตาม เวดจะดาก
พราหมณ์เข้าไปดูบดง พดางพูดปดอบอย่างอ่อน
หวานว่า “ดากไปเถอะนะพ่อคุณ พ่อมหาจำเริญ”
เพดินได้ฟังดังนั้น ก็ดากไปจนถึงที่หมาย พราหมณ์
ชนะเศรษฐี ได้ทรัพย์ที่แพ้ไปคืน ชัยยังได้กำไร
เพิ่มอีกตั้ง ๓,๐๐๐ กระษาปณ์ เพดินดีใจเพราะได้
ทรัพย์ทดแทนบุญคุณของพราหมณ์แล้ว

เรื่องที ๕

สัตว์ยังมีจิตต์เมตตา ปรารถนาความสุขแบ่ง
ปันกัน

มีพญาเนื้อสองตัว ๆ ๑ ชื่อนิโครธ ตัว ๑ ชื่อสาระ
ต่างมีตุงน้องมากด้วยกัน เนื้อนิโครธนั้นดีมีความ
เมตตาอารี ถ้วนเนื้อสาระใจดำอำมหิต ทั้งสองฝูง
ต่างตกลงกันว่า พวกเราจักไม่ให้พวกเครื่องคั้นมา
รบกวนยิงให้พวกเราได้รับความลำบากไปหลาย ๆ ตัว
เพราะไหน ๆ เราก้หนีเขาไม่พ้นแล้ว เมื่อถึงเวรใคร
ก็เอาศึรยะไปพาดไว้ที่เชิงเตียงชีวิตก้दैวกัน เวร
ตายของฝูงเนื้อได้หมูนเวียนมาโดยดำดับ กิ่งเนื้อ
ท้องแก่ตัวหนึ่ง นางเนื้อจึงไปอ้อนวอนต่อพญาเนื้อ
นิโครธว่า “นาย ข้าพเจ้ามีครรภ์แก่ จวนจะตกถูก
แล้ว ขอผิดให้ตุงออกเสียก่อน เพราะไหน ๆ ก็จ
ต้องตาย ขอให้ตายแต่ชีวิตเดียวเถิด ตุงข้าพเจ้าเกิด
มาจากได้ชะตชีวิตของฝูงเนื้อค่อไปอีกเวร ๑” เจ้า

แต่ตาพรหมไม่ชอบผู้จัดการ เพราะเกรงว่าเงินเดือน
 ของผู้จัดการแพงไป จึงได้ออกเสียจากตำแหน่งผู้
 จัดการ แล้วตาพรหมได้เลือกตั้งนายพาดเป็นผู้จั
 การแทน นายพาดผู้^๕ เป็นคนโง่แกมหยิ่ง เมื่อเข้า
 รับตำแหน่ง ก็พยายาม ทำงานให้เห็นความซื่อสัตย์ ของ
 ตน วันหนึ่งมีพ่อค้า นำม้ามาขายตาพรหม ๕๐๐ ตัว
 นายพาดตีราคาอย่างงามว่า ม้า ๕๐๐ ตัวราคาเท่ากับ
 เข้าวัวรทนานหนึ่ง ตาพรหมชอบใจมากที่ราคาม้า
 ๕๐๐ ตัวเท่ากับเข้าวัวรทนานหนึ่ง ฝ่ายเจ้าของม้า
 เมื่อถูกเข้าเช่นนั้น ก็เสียอกเสียใจเป็นอันมาก เพราะ
 ผู้จัดการคนเก่าไม่เคยตีราคาอย่างนี้ แต่ผู้^๕ อดใจไว้
 รับไปหาผู้จัดการเดิม ๆ ก็บอกว่า “คนอย่างนายพาด
 มันเห็นแก่ดีสินบน คิดสินบนเข้าเถิด” เมื่อพ่อค้ามา
 ทราบเช่นนั้น ก็ไปคิดสินบนให้นายพาด พูดกันเป็น
 ที่ตกลงแล้ว ก็พาพวกพ่อ^๕ งบประมาณตาพรหมแล้วถาม
 ตาพรหมมหาเศรษฐีว่า “เข้าวัวรทนาน ๑ ราคาเท่า

โต” คาพรหมก็หันไปถามผู้จัดการใหม่ว่า “เข้าสาร
 ทนาน ๓ ราคาเท่าใด” นายพาดตอบว่า “เข้าสาร
 ทนาน ๓ ราคาเท่ากับทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดของท่าน”
 คาพรหมมหาเศรษฐี ได้ฟังดังนั้น ก็เสียใจเป็นอันมาก
 เพราะต้องถูกริบทรัพย์สินสมบัติทั้งหมด

เรื่องที่ ๑๑

ผู้ที่มีความละเอียดใจและเกรงกลัวต่อความ
 ชั่วร้าย แม้จะตกอยู่ในห้วงอันตราย ก็ไม่เป็นไร
 มีพี่น้อง ๓ คน คนพี่ชื่อเทพ รองมาชื่อจันทร์
 น้องน้อยชื่อหนูสุรีย์ พวกกันเคียวทางไปในป่า เมื่อเมื่อย
 เต็มทนเข้า ก็นั่งพักที่ร่มไม้แห่งหนึ่งซึ่งไม่ไกลจากสระ
 นานัก นายเทพจึงบอกให้หนูสุรีย์ไปอาบน้ำแด่อาณา
 มาเผื่อ หนูสุรีย์ไปถึงสระก็ดำใจรีบลงไปในสระถูก
 ยักษ์จับ ยักษ์ถามว่า “เจ้ารู้สมบัติผู้ใดไหม” หนูสุรีย์
 ตอบว่า “พระอาทิตย์แด่พระจันทร์นะสมบัติผู้ใดละ”

ยักษ์ว่า “ไม่ใช่” เลยจับตัวไปขังไว้ นายเทพเห็นหนุ
 ดุรียไปนานไม่กลับมาจึงใช้พ่อจันทร์ไปตาม หนุจันทร์
 ไปที่สระหนักถูกยักษ์จับตามเหมือนหนุดุรีย หนุจันทร์
 จึงตอบยักษ์ว่า “ทิศทั้งสี่ละเมิดสมบัติของผู้ดี” ยักษ์
 หัวเราะบอกว่า “ไม่ใช่” เลยจับไปขังไว้อีก นายเทพ
 คอยหาน้ำกินเฉื่อยใจจึงไปตามก็พบยักษ์ ยักษ์จะ
 จับตัวนายเทพแต่ถามว่า “รู้จักสมบัติของผู้ดีไหม”
 นายเทพตอบยักษ์อย่างองอาจว่า “เราผู้ดีทีเดียวแต่
 เราจะตอบเวรตามไม่ได้ เพราะตัวเรายังเบือนห่างไกล
 อยู่” ยักษ์อยากรู้จึงช่วยอาบน้ำให้อย่างดี แล้วนาย
 เทพคาดจึงว่า “เราตอบถูกท่านต้องเอาน้ำองชายมาให้
 เรา” ยักษ์ยินยอม นายเทพก็ว่า “สมบัติของผู้ดีนั้น
 คือ ความตะอายเป็นใจ ๑ ความเกรงกลัวต่อความ
 ชั่วร้าย ๑ เพราะคนที่ไม่มีความตะอายเป็นใจ แด
 ความเกรงกลัวต่อความชั่วร้าย จะเป็นผู้ดีไม่ได้เลย”
 ยักษ์ชอบใจ คือน้ำองชายที่จับไปทิ้งต่อคน

เรื่องที่ ๑๒

อย่าเห็นขี้ตักว่าใส

มีชายคนหนึ่ง รูปร่างดีด้วยมีทรัพย์สินมรดกมาก
 วันหนึ่งไปเที่ยวป่า พบหญิงหาฟืนคนหนึ่งซึ่งรูปร่าง
 ไม่ชัรวนนัก เกิดรักใคร่กันขึ้นแล้วเคยได้เสียเป็นผัว
 เมียกัน ก่อนที่ชายคนนั้นจะจากภรรยาได้มอบแหวน
 เพ็ชรอย่างดีไว้ให้ภรรยาวงหนึ่ง พดวงตั้งว่า “ถ้า
 ถูกเราเป็นหญิง หัดอนจงชายแหวนนั้นเดียงดูเกิด ถ้า
 เป็นชายจงพามันไปหาฉันพร้อมทั้งแหวน” แล้วก็
 จากภรรยาไป ภรรยามีครรภ์คลอดบุตรเป็นชายรูป
 ร่ามรัก พ่อหนูน้อยก็โตวันโตคืน วันหนึ่งพ่อหนู
 ไปเล่นกับพวกเด็ก ๆ ไปตีเพื่อนเข้า พวกเพื่อน ๆ จึง
 ด่าว่า “โธ้ย! ถูกตุ๊กไม่มีพ่อตีเอาแล้ว” พ่อหนูน้อย
 แค้นกริ้วไปหาแม่ บอกแม่ให้พาไปหาพ่อทันที แม่
 จึงพาไปหาพ่อมณซึ่งเป็นบิดาของเด็ก นายมณไม่
 รับว่าเป็นตุ๊ก ฝ่ายมารดาหนูน้อยจึงว่า “แหวนของ

ท่าน หดักถานอื่นไม่มี” นายมณีนัมนั้นรู้ว่า เป็นแหวน
ของตัวก็ไม่กล้ารับ นางจึงว่า “ถ้าเป็นตุ๊กของท่านก็
อย่าตาย” แล้วโยนขึ้นไป พ่อหนูน้อยจึงว่า “พ่อจำ
หนูเป็นตุ๊กพ่อ พ่อควรดั่งด่ารเดียงคุณ ไปเดียงคุณ
อื่นนั้น ไหนจะดีกว่ากัน คนอื่นเดียงได้ ตุ๊กตัวเดียง
ไม่ได้ตุ๊กกระไรอยู่” เมื่อหนูน้อยพูดเช่นนั้น พ่อก็เข้าไป
ทางแขนล่วมกอดพ่อหนูข้างพูดนั้น

เรื่องที่ ๑๓

ซ้ำๆ ได้พร้าสองเล่มงาม ด่วนได้สามผลตาม
มักผิดแพลง

มีนักเรียน ๒ คนๆ หนึ่งชื่อนายเพ็ชร คนหนึ่ง
ชื่อนายหน้อย นายเพ็ชรนั้นเป็นคนขยัน เอาใจใส่ต่อ
การเล่าเรียน แต่จะทำอะไรๆ ย่อมพินิจพิเคราะห์
ก่อนเสมอ ไม่ว่าจะเดินเดชหรือกรบ้านอะไร เขา
ได้รับความสรรเสริญจากครูเสมอว่าเป็นคนดี แต่

ครูมักจะยกความดีความงามของนายเพ็ชรให้นักเรียน
 เขาอย่าง ส่วนนายหน้อยเป็นเด็กเกียจคร้าน จะทำ
 การอะไรเขาแต่ได้เข้าว่า ผิดถูกไม่รู้ จึงผลที่นาย
 หน้อยได้จากการเรียนก็คือสอบตกเสมอ ครูมักจะ
 ยกความเกียจคร้านแต่ดีเพราะของนายหน้อยขึ้นมาพูด
 ตีเตือนให้นักเรียนฟัง ไม่ให้ทำตามอย่างนายหน้อย แต่
 ดอนว่าความดีความงามแต่ความดีทุกอย่างใน โลกนี้
 เราจะนอนคอยรับเอาเศษๆ ไม่ได้ เราต้องมี ความ
 เพียรพยายามแต่ความพินิจพิเคราะห์ ทำอะไรไม่
 มกง่ายเห็นแต่ได้เข้าว่า เมื่อครูพูดเตือนสติเช่นนั้น
 ภายหลังนายหน้อยกลับกลายเป็นคนขยัน หมั่นพินิจ
 พิจารณา ทำอะไรก็ไม่ค่อยผิดพลาด มีความรู้เท่า
 ทันเพื่อนนักเรียนทั้งหลาย

เรื่องที่ ๑๔

การทำความดีนั้น ไม่ต้องรอให้ผมหงอกเสียก่อน
 นายมาฆ เป็นคนร่ำรวยมีอำนาจวาสนามาก มี

รายได้มากมาย แต่ใช้จ่ายอย่างสุจริตบาย มีบ่าวไพร่
 แยะ เพราะร่ำรวยยิ่งกว่ามหาเศรษฐี โดยเหตุที่
 นายมาฆเป็นคนร่ำรวยแต่มีอำนาจวาสนา มาก นั้นเอง
 นายมาฆจึงเพ็ดดูเพ็ดเงินจนเต็มตน วันหนึ่งช่างตัดผม
 ถอนผมหงอกส่งให้นายมาฆดู พอนายมาฆเห็นผม
 หงอกเข้า ก็มีความเสียใจมาก เพราะทราบว่าตัว
 แก่เสียแล้ว ยังไม่ได้ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ชาติ
 ศาสนาเลย ไม่ช้าก็จะต้องตาย แต่นั้นมานายมาฆก็
 ประพาศตนให้เป็นประโยชน์ต่อชาติศาสนา ละเว้น
 ความชั่วต่าง ๆ เช่นกินเหล้า เล่นการพนัน เป็นนัก
 เถลผู้หญิง และทำความดีต่าง ๆ ให้สมกับเป็นพล
 เมืองดี เพราะเหตุแก่ทำความดีนี้เอง ใคร ๆ ก็สรร
 เสริญ แต่ประพาศตนเขาเยี่ยงอย่างนายมาฆ ฉะนั้น
 การทำความดี เราจึงควรทำเสมอไป ไม่ว่าจะเด็ก
 หรือผู้ใหญ่ แต่ไม่ต้องรอให้ผมหงอกเสียก่อนจึง
 ค่อยทำ เพราะว่าบางทีเราอาจมีชีวิตอยู่ไม่ทันผม

หงอก ตายเดี่ยวแต่กำดั่งเด็ก ๆ แดหนุ่ม ๆ ก็ได้ ถ้า
 เราไม่ทำความดี เราตายไปก็ไม่มีชื่อเลี้ยงให้เป็น
 เยี่ยงอย่างของคนทั้งหลาย

เรื่องที่ ๑๕

คนขลาดตาขาว จะเอาความสุขมาจากไหน

มีสหายน้องคน ๆ หนึ่งชื่อภัก คนหนึ่งชื่ออุตุ
 ทั้ง ๒ สหายนี้ เป็นคนมั่งมีด้วยกันทั้งคู่ มีพวกพ้อง
 มาก นิสัยของนายภักเป็นคนองอาจไม่หวาดหวั่น
 ค่ออันตราย ใจคอหนักแน่น รวมความว่าไม่เป็น
 คนเจ้าทุกข์ ตรงข้ามกับนายอุตุ ๆ เป็นคนขลาดตา
 ขาวคอยระแวงภัยอันตรายเสมอ จะนอนก็ต้องมีคน
 คอยระแวดระวังกลัวคนจะทำร้าย จะบริโภคอาหาร
 ก็กลัวจะมีคนเอายาพิษมาวาง ไม่ไว้ใจใครเด็ดเดี่ยว
 จึงไม่เป็นอันกินอันนอน มีแต่คอยระแวงจิตดีใจ
 หวั่นไหวอยู่ ร่างกายซูบซีดผิวดำคล้ำ วันหนึ่งนายภัก

มาพบเข้าถามไถ่ความว่า เป็นคนชัชชาด คอยระแวง
 ภัยอยู่เสมอ จึงสอนว่า “อู้ดเอ๊ย! คนชัชชาดตาขาว
 นี้ ไม่มีความสุขเลย เพราะคนเราต้องถือว่าไม่ถึง
 ที่ตายไม่วายชั่ววาท แม้นพิฆาฏเข้ญฆ่าไม่อาตัญ
 ถึงที่ตายต้องวายชั่ววาท ไม่มีคนฆ่าพ้นก็ตายเอง” แต่
 นี้มา นายอู้ด ก็เป็น คนมีใจคอหนักแน่นไม่หวาดหวั่น
 ต่ออะไร ๆ ต่าง ๆ กินนอนสบาย ร่างกายมีน้ำนวด
 แดชอบร้องเสมอว่า สุขจริงหนอ ๆ

เรื่องที่ ๑๖

ความบ้ากาม ย่อมชักนำไปหาความตาย

มีเนื้อป่าตัวหนึ่ง เทียวหากินอยู่ตามเชิงเขา วัน
 หนึ่งพบนางเนื้อซึ่งตามปกติอยู่ที่ถ้ำบ้านคน เกิดมี
 ความพอใจรักใคร่นางเนื้อนั้น แดชอดิตตามไปอยู่
 รวมฝูงกับนางเนื้อด้วย นางเนื้อจึงบอกว่า “อย่าเดย
 ทาน การที่ท่านอยู่บ้านก็ดีแล้ว หากุ่ทุกซ่คู้สุขใน

พวกที่อยู่ตามเชิงเขาก็แก่ตัวกัน การอยู่ใกล้คนนั้น
อันตรายมาก ยากที่จะครองชีวิตไปได้จนตลอดอายุ”
เมื่อป่าตอบว่า “ข้าพเจ้าชอบใจท่าน พวกเรา
เชิงเขาไม่เป็นที่พอใจเรา เขาเถิดแม้ว่าอยู่ใกล้คน
จะเป็นอันตราย ข้าพเจ้าก็ไม่เสียดายชีวิต” นางเมื่อ
จะพูดจาห้ามปรามเท่าใด เจ้าเนื้อตอกก็ไม่ยอมทำด้วย
นางเมื่อจนใจ ก็เลยยอมให้เดินตามมาด้วย พอเดิน
ใกล้บ้านนางเมื่อจุกใจได้ก็เดินคน จึงบอกเนื้อตอก
ตัวนั้นให้เดินหน้า ตัวเดินตามหลังห่าง ๆ ไม่เข้าเนื้อ
ตัวนั้นก็ถูกพรานที่ซุ่มอยู่ยิงตาย นางเมื่อวิ่งหนีรอด
ตายไปได้

เรื่องที่ ๑๗

อะไรๆ ทั้งหลายแหละ ย่อมแพ้สารอาหาร เหตุ
ผูกพันหัวใจ ให้ไหลหลง

มีเดียงมา (วาทมฤค) ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในป่าใกล้
พระราชอุทยาน แต่มันมักจะมาเที่ยวหากินในพระ

ราชอุทยานนั้น แต่เวียงเตียงผาเป็นสัตว์ที่เปรี้ยวคน
 นึก นายชัยซึ่งเป็นคนรักชาวดวงคิดอ่านจะจับ
 เจ้าเตียงผาตัวเปรี้ยวนี้ ไปถวายพระเจ้าแผ่นดินให้
 จงได้ จึงหาอุบายต่อโดยวิธีเอาน้ำผึ้งมาทาใบหญ้า
 เจ้าเตียงผาก็กินเพลิน แต่เขื่องเข้าโดย มา กิน บ่อย ๆ
 ชันตันเมื่อใกล้คนก็หวาดเกรงวิ่งหนี แต่ครั้นได้ดม
 รสน้ำผึ้งทาใบไม้หนักเข้าก็กล้าขด่าใจชนทุกครั้ง จน
 ถึงกับกินหญ้าในมือนายชัย นายชัยจึงจับเจ้าเตียงผา
 แด่นเปรี้ยวนี้ ไปถวายพระเจ้าแผ่นดินได้

เรื่องที่ ๑๘

สอนคนว่ายาก เสมือนเป่าสากจะดังที่ไหน

มีเนื้อ ๒ ตัวเป็นพี่น้องกัน เนื้อตัวผู้ซึ่งเป็นพี่นั้น

เป็นสัตว์เฉลียวฉลาดมีพวกพ้องมาก อาศัยหากิน
 อยู่ในป่าแห่งหนึ่ง ส่วนเนื้อตัวเมียซึ่งเป็นน้องนั้น มี
 ลูกตัวหนึ่ง และได้หากินอยู่ในป่าแห่งหนึ่งใกล้ ๆ กัน

นางเนือคิดว่าพี่เราฉลาดเฉลียว... ควรเอาลูกเราไป
ฝากเพื่อเรียนมฤคมายา... แล้วจึงพาลูกไปฝากพี่ชอ
ให้ช่วยตั้งสอน... ลูกเนือคววนหาได้ตั้งใจที่จะศึกษ
มฤคมายาไม่... คอยแต่เที่ยวเถลไถลไปตามวิสัยพาด
เล่นมอ... ไม่ช้าเจ้าเนือว่ายากสอนยากนั้น... ก็ไปคิดบ่วง
นายพรานถูกฆ่าตาย... ภายหลังนางเนือผู้เป็นมารดา
ไปถามเนือผู้พี่ว่า... “ช้าแต่พี่... เห็นจะสอนมฤคมายา
แก่หลานชายไปมากแล้ว”... เนือผู้พี่ตอบว่า... “เปล่า
ลูกเจ้าว่ายากสอนยากเหลือแสน... ตั้งให้เรียนก็เถล
ไถลไม่มาสักวัน... จะเอาความรู้มฤคมายามาแต่ไหน
มันไปคิดบ่วงลูกนายพรานฆ่าตายเสียแล้ว... เพราะ
ความโง่โง่ของมัน”

เรื่องที่ ๑๕

สอนคนว่าง่าย สดวกสบายเสมือนพายเรือตามน้ำ
มีเนือสองตัวพี่น้อง... อาศัยอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง

เนื้อตัวผู้ซึ่งเป็นพนน เสด็จลงมาตามนฤคมายา เนื้อ
 ตัวเมียผู้เป็นน้องนมมีถูกตัวหนึ่ง ได้เอาตุ๊กมาฝาก
 กับพี่ชาย เพื่อให้ได้เด้าเรียนนฤคมายา พญาเนื้อ
 ได้ตั้งสอนเนื้อหัดงานชายในนฤคมายาต่าง ๆ ตุ๊กเนื้อ
 ก็อุคด่าให้พยายามจดจำ โดยเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย
 จึงเป็นที่พอใจของพญาเนื้อยิ่งนัก วันหนึ่งตุ๊กเนื้อ
 ไปหากินแล้วไปคิดบ่วงของพราน ตุ๊กเนื้อจึงแฉ่ง
 นฤคมายาหุดอกดวงพราน โดยนอนมิได้คืน
 กระทั่งบักกระด้าย เขี้ยยัดเท้านอนตะแคงคู้ดินที่ใกล้
 เคียงจนเป็นฝุ่น หน้ำหุดุดุ่ยกระจาย นอนจมมูตร
 จมคูก คีร์ชะตก แดบดินห้อย น้ำตายไหล ท้องพอง
 ตาเห็ดออก ระบายตมหายใจโดยช่องจมูกต่าง ตัว
 แข็ง ทำประหนึ่งว่าตายแล้ว พรานป่าเมื่อมาเห็น
 เนื้อนอนเช่นนั้น นึกว่าตายจึงไปคบบท้องคูดังปู ๆ
 เข้าใจว่าคงจะตายแต่เข้าครัว จึงคิดว่าอย่าแบกเอา
 ไปเลย แฉ่งเนื้อไปดีกว่า จึงแกะเชือกบ่วงออกแล้ว

รีบไปหาใบไม้มารองเนื้อ พอพรานดูขึ้นไปหาใบไม้
ดูเนื้อก็วิ่งไปหามารดา ซึ่งคร่ำครวญ ร้องให้ถึง
โดยเข้าใจว่าตาย ทำให้มารดาปลื้มอกปลื้มใจเป็น
อันมาก

เรื่องที่ ๒๐

เข้าใจความหนาวผิด ต้องร้อนถึงผู้พิพากษา
มีราชดีห์ตัวหนึ่ง เลือดตัวหนึ่ง ทั้งสองนี้เป็นคู่ตาย
กัน แต่อยู่ในถ้ำเดียวกัน วันหนึ่งสองคู่ตายนี้ ต่าง
เกิดโต้เถียงกันขึ้นด้วยเรื่องความหนาว เลือดโควังว่า
“ความหนาวย่อมมีเวตาข้างแรม” ราชดีห์เถียงว่า
“ความหนาวย่อมมีเวตาข้างขึ้น” ทั้งสองฝ่ายต่างโต้
เถียงเกือบจะวิวาทประหัตประหารกันใหญ่ แต่ทั้ง
สองคู่ตายนี้ ยังมีความขิงคิดอยู่ จึงพากันไปหาฤๅษี
ซึ่งอยู่ในบ้านนี้ ขอให้เป็นผู้พิพากษาชี้ขาดว่า ใคร
ผิด ใครถูก ฤๅษีกล่าวว่ “ความหนาวนั้นจะกำหนด

แม้ว่า มีในเวลาข้างขึ้นหรือข้างแรมนั้นไม่ได้ สุด
 แต่ในเวลาใดมีดวงมืดมากถ้า เวลานั้นก็มีความหนาว
 ความหนาวเกิดจากลมเป็นเหตุสำคัญ ฉะนั้นการ
 ที่เจ้าเถียงกันจะเอาให้แพ้ชนะกันนั้น เห็นว่าเกิดขึ้น
 ด้วยกันทั้งสองฝ่าย เป็นอันว่าไม่มีใครเถียงชนะกัน
 เจ้าจงเข้าใจเหตุผลของความหนาวดังนี้”

เรื่องที่ ๒๑

การทำบาปย่อมนำมาซึ่งความทุกข์ ฉะนั้นการ
 ทำบาปจะเอาสนุกมาจากไหน เพราะหนีเท่าไรก็
 ไม่พ้นทุกข์

มีพราหมณ์ผู้หนึ่ง เป็นคณาจารย์ใหญ่มีศิษย์
 มาก วันหนึ่งท่านอาจารย์จะทำบุญพิเศษ จึงให้พวก
 ศิษย์จัดแจงอาบน้ำขจัดเกะตัวหนึ่งให้หมดจด เพื่อจะ
 ขำ ในขณะที่นำเกะไปอาบน้ำนั้น เกะได้หัวเราะใหญ่
 ดื่อกดีใจเป็นอย่างมาก แดกดังร้องให้ พวกศิษย์

ดั่งตั้งจึงถามความชอบ^๕ แกะตอบว่า “เวลานับถก
 ไม่ได้ จะบอกได้ต้องต่อหน้าท่านอาจารย์” ครั้นพา
 มาที่ท่านอาจารย์^๕ ถามว่า “เพราะเหตุไรเจ้าจึง
 หักเราะแต่ร่องให้” แกะตอบว่า “เราตายนั้นเป็นอัน
 พันเวรพันกรรมกันทีเดียว^๕ เพราะเราเคยเป็นพราหมณ์
 ชั่วแกะเหมือนท่าน^๕ แดถูกฆ่าตายมามากต่อมาก
 ชาตินี้เป็นที่สุด จึงหักเราะชอบใจที่จะพันเวรกรรมเดียว
 ที่^๕ แต่ร่องให้^๕ เพราะดังดำรท่านดอกว่า จะเป็น
 เหมือนอย่างเรา ซึ่งใครรบทุกข์^๕ ไม่มีควมด้นุกเดียวเลย”
 พราหมณ์ได้ฟังจึงตอบว่า “แกะเอ๋ย เราไม่ฆ่าเจ้า
 แล้ว^๕ เราจักเป็นเพื่อนของเจ้าอย่างดี” แกะพูดว่า
 “ถึงอย่างนั้นข้าพเจ้า^๕ ก็ต้อง ตายเพราะหนี้เวรกรรมไม่
 พัน” แดในขณะ^๕ ที่ไปเที่ยวหาใบไม้กินในที่ไกลๆ นั้น
 เอง^๕ เกิดฟ้าผ่า^๕ เบรียงลงมาถูก^๕ เดก^๕ กัด^๕ หิน^๕ กระเด็นไป
 ถูกคอแกะขาด^๕ เหมือนกับถูกตัดคอ^๕ ที่เดียวตายในที่
 นั้นเอง^๕

เรื่องที่ ๒๒

การบนบานสารกล่าว ให้เทพเจ้าช่วยนั้น
สำหรับคนขี้เกียจแล้ขลาด

มีพ่อค้าคนหนึ่ง เป็นคนขี้ขลาด เวลาจะเดินทาง
ไปค้าขายทางไกล ชอบบนบานแก่เทพารักษ์ที่ต้นไทร
ใหญ่ต้นหนึ่งเสมอว่า “ข้าพเจ้าจะเดินทางไปธุระทาง
ไกล ขอให้ไปมาโดยสวัสดิภาพเถิด ข้าพเจ้าจักฆ่า
สัตว์บวงสรวงแก่เทพเจ้า” แดการเดินทางของพ่อค้า
นั้น ก็ไปมาโดยสวัสดิภาพ เขาดีอกดีใจนึกว่าเทวดา
ช่วยเหลือ จึงคิดจะทำการแก้บน จึงนำสัตว์ไปจะ
ฆ่าแก้บน ในทันใดนั้นพฤษเทวดาซึ่งสิงสถิตอยู่ที่
ต้นไทร จึงแปลงกายมายืนปรากฏต่อหน้าพ่อค้านั้น
แล้วกล่าวเตือนสติว่า “พ่อมหาจำเริญ ถ้าพ่อปรารถนา
จะเปิดองค้ำปฏิญาณซึ่งท่านบนบานไว้ แล้วย่าได้
ทำบาปเลย ถ้าท่านฆ่าสัตว์บาปจะเป็นเครื่องกีดกัน
ความเจริญของท่านต่อไปอีก ควรทำแต่ความดี หา

กินโดยชอบธรรมเกิด จักเป็นผดด้แก่ท่านเดิมอ"
เมื่อพ่อค้าได้ฟังเทวดาเตือนดังนี้ แล้ววันนั้นมาเขาก็
ไม่ฆ่าสัตว์อีกเลย

เรื่องที่ ๒๓

ผู้มีบุญญาแม้ว่าเข้าตาจน ก็อาจปลื้กตนให้
พ้นภัยได้

มีป่าใหญ่แห่งหนึ่ง มีสระน้ำใหญ่ แดน้ำในสระ
นั้นใสสะอาดเพราะมียักษ์รักษา ใครลงไปในสระน้ำ
นั้น ยักษ์เป็นต๋องจับกินเดี๋ยหมด วันหนึ่งมีพญาถึง
ต๋วหนึ่งพร้อมด้วยบริวารหลายพันต๋ว เทียวหากิน
เผอญไปถึงสระน้ำนั้น พวกถึงจะตงกินน้ำทันที แต่
พญาถึงห้ามไว้ เพราะเห็นว่าที่สระนั้นมีภัย โดยมี
แต่รอยเท้าตงไปเท่านั้น รอยเท้าขนมมาไม่มี ก็รู้ว่า
มียักษ์อยู่ พญาถึงจึงบอกพวกบริวารว่า "จะตงกิน
น้ำในสระนี้ไม่ได้ เพราะยักษ์มันอยู่เดี๋ยมันจะจับกิน

เดี่ย แต่เอาเถิดเราจักพยายามกินให้จงได้ แต่ไม่ให้
 ยักษ์มันจับเรา พวกเราจึงไปหาไม้้ออมาตัวละดำ
 แล้วดูตุน้ำกินกัน” พวกถึงต่างก็ไปหาไม้้ออมาตัวละ
 ดำดูตุน้ำกินสบาย เพราะยักษ์จะจับกินไม่ได้ โดย
 พวกถึงนี้ไม่ได้ลงไปใต้วระ ซึ่งเป็นเขตต์แดนของยักษ์
 เป็นอันว่ายักษ์แพรวุถึง

เรื่องที่ ๒๔

ความเที่ยงตรง ไม่ใช่ต้องการแต่ในมนุษย์เท่า
 นั้น แม้ในพวกสัตว์ดิรัจฉานก็ต้องการเหมือนกัน
 มีสุนัข ๒ พวก คือสุนัขในเมืองพวก ๑ สุนัขป่า
 พวก ๑ คราวหนึ่งพระเจ้าแผ่นดินเสด็จประพาศพระ
 ราชอุทยานด้วยพระราชมรถ เสด็จจากดับพระราชวังเย็น
 พวกราชบุรุษก็พักพระราชมรถไว้ที่หน้าพระदान หาได้
 นำเข้าเก็บในโรงพระราชมรถไม้ เผลอญคั้นนั้นฝนตก
 ใหญ่เปียกพระราชมรถชุ่มโชก พวกสุนัขในวังได้ออก
 มาพากันกินหนังซึ่งหุ้มห่อรถแต่สายหนังเดี่ย รุ่งเช้า

พวกราชบุรุษนำความขึ้นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ
 พระเจ้าแผ่นดินทรงกริ้วมาก รั้งตั้งให้ข้าสุนัขให้หมด
 ผูกสุนัขต่างพากันหนีมรณภัยอย่างโหดเหี้ยม แต่พวก
 สุนัขที่เคราะห์ดี ก็มีแต่สุนัขในวังซึ่งเป็นผู้กตัญญูแต่
 ไม่ถูกฆ่าเลย มีพญาสุนัขตัวหนึ่งรูปร่างนี้ จึงคิดว่า
 พระราชวังมีคนคอยบงกชอย่างกวดขัน สุนัขอื่นจะ
 เข้าไปไม่ได้เลย เมื่อไม่ได้เข้าไปทำผิดแล้วมาถูกฆ่า
 ตายเช่นนี้ จะยุติธรรมที่ไหน จึงไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน
 ทูลว่า “ข้าแต่มหाराชเจ้า พระองค์รั้งตั้งให้ข้า
 สุนัขตัวไปเว้นแต่สุนัขในวังเช่นนี้หาชอบไม่ เพราะ
 สุนัขในวังเป็นผู้กิน แต่ไม่ต้องรับโทษ ส่วนสุนัข
 อื่นไม่ได้ทำผิดกลับถูกฆ่า” ทรงถามว่า “เจ้ารู้ได้
 อย่างไร?” พญาสุนัขจึงทูลขอให้เอาเปรียบกับหญ้า
 คาค่าเคด้าเขาน้ำให้สุนัขในวังกิน พอกินเข้าไปเท่านั้น
 พวกสุนัขในวัง ก็ดำรอกหนึ่งรดอกออกมาปรากฏเห็นทัน
 คา เป็นอันว่าพวกสุนัขรอดตายไปตามกัน

เรื่องที่ ๒๕

คบพาลๆ พาไปหาผิด คบบัณฑิตๆ พาไปหาผล

มีช่างพระทนต์เชือกหนึ่งชื่อมหิพามุข เป็นช่างที่
 เรียบร้อยดีมาก ไม่ดูหรือเคยทำร้ายผู้ใดเลย วันหนึ่ง
 เวดากดางคืนพวกโจรไปประชุมหารือกันว่า เจ้าจง
 ทำตายอุโมงค์เข้าไปอย่างนี้ จงตัดช่องฝาอย่างนี้
 เมื่อควรจะฆ่าเจ้าของเขาทรัพย์มาได้ต้องฆ่า วิสัย
 โจรจะมามีอกตวิบากกรรมไม่ได้ ต้องเป็นคนหยาบ
 ซ้ำกดำแข็ง พญาช่างได้ฟังดังนั้น เข้าใจว่าสอนให้
 ตัวทำอย่างนั้น เวดาค้นความช่างมาจัดแจงเอาตง
 ขาน้ำ ก็เอางวงจับความช่างฟาดเสียตาย แล้ว
 อาตมวาทใหญ่ พระเจ้าแผ่นดินทรงทราบเรื่องก็แค้น
 พระราชหฤทัย แผลงไม่ออก เพราะแต่ก่อนช่างมหิพา
 มุขไม่เป็นดังนี้ จึงให้อามาตยซึ่งแสนฉลาดคนหนึ่ง
 ไปตรวจดู เขาก็รู้ได้ว่าพญาช่างประพฤติผิดปกติ
 เช่นนี้ เพราะได้ยินถ้อยคำของชนพาด จึงเข้าใจผิด

ว่าเขาสอนตัวให้ทำเช่นนั้น จึงมากกราบทูลให้ทรง
ทราบ พระเจ้าแผ่นดินทรงรับสั่งให้อำมาตย์นั้นแก้ไข
เขาจึงไปเชิญนักปราชญ์มาด้นทนายธรรมกัน ให้
พูดถึงเรื่องความประพฤติเรียบร้อยเสมอๆ ต่อมา
ไม่ช้า พญาช่างมหิพามุข ก็ได้ดำนึกใหม่ว่า ท่าน
พวกนี้ สอนให้เราทำอย่างนี้ แต่ว่าประพฤติดี ไม่
ดูร้ายเหมือนแต่ก่อน

เรื่องที่ ๒๖

ความคุ้นเคยกัน ย่อมเป็นเชือกมันพันหัวใจ
มีดุกดุนัขตัวหนึ่ง ไปเก็บกินเข้าแต่เศษอาหารที่
เหลือตกอยู่ที่โรงช้างพระที่นั่งเสมอ จนดุกดุนัขนั้น
โต และโตขึ้นเพราะเศษอาหารของช้างพระที่นั่งแท้ๆ
เลยความที่คุ้นเคยไปมาของดุนัข เป็นเหตุให้ช้างพระ
ที่นั่งรักใคร่มาก และดุนัขก็รักช้างพระที่นั่ง จนดิว
ทงต้องนี้ ไม่สามารถจะพรากจากกันได้ ตามปกติ

ช้างพระที่นั่ง ชอบหยอกสุนัข โดยเอางวงจับสุนัข
 เล่น แล้วเอาขุไ้ว้นกะพองค้ำศีรษะเล่น วันหนึ่งมี
 คนมาขอซื้อสุนัขกับนายควานช้าง ๆ ก็ขายสุนัขนั้น
 ไป พอดูสุนัขไปแล้ว ช้างพระที่นั่งก็ไม่เป็นอันกิน
 และอาบน้ำ นายควานช้างจึงนำความขึ้นกราบบังคม
 ทูลพระเจ้าแผ่นดินฯ ทรงรับสั่งให้อำมาตย์ซึ่งเป็น
 บัณฑิตคนหนึ่ง ไปตรวจดูเพื่อให้ทราบว่าเป็นอย่าง
 ไร อำมาตย์นั้นไปตรวจดู ก็เห็นว่าช้างไม่มีโรค
 อะไรในร่างกาย จึงใคร่ครวญต่อไปว่า ช้างคงจะมี
 ความติดต่อกับอะไรสักอย่าง ๑ และสิ่งทีติดต่อนั้น
 ไม่มีอยู่ จึงเป็นเช่นนั้น สอบถามควานช้างได้ความว่า
 ช้างพระที่นั่งนี้ เคยชอบพอดูสนิทสนมกับสุนัขตัวหนึ่ง
 ตั้งแต่ขายสุนัขไปแล้ว ช้างพระที่นั่งก็ไม่เป็นอัน
 กินและอาบน้ำ เมื่อได้ความเช่นนั้น ก็นำความขึ้น
 กราบบังคมทูล พระเจ้าแผ่นดินก็มีพระบรมราชโอง
 การประกาศว่า “ทราบว่ามีชายคนหนึ่งได้เอาสุนัขซึ่ง

เป็นเพื่อนของข้างพระที่นั่งของเราไป ถ้าผู้เห็น
 ดุชนั้นในเรือนใคร จะต้องได้รับโทษ” พอชายคน
 นั้นได้ทราบข่าวประกาศ ก็ปล่อยดุชนั้นมา ดุชนั้น
 นั้นก็วิ่งแถมมายังโรงข้างพระที่นั่งที่เดียว พอข้าง
 พระที่นั่งเห็นดุชนั้น ก็ตกใจ แต่หนีกับบริโภค
 อาหารแต่อาบนาเหมือนเช่นเดิม

เรื่องที่ ๒๓

เห็นเขากินคือยาได้อัจฉา แม่ฝึกและหญิง
 ก็กินดีเหมือนกัน

ที่บ้านแห่งหนึ่ง เดียงววไว ๒ ตัว ๆ พี่ชอแดง
 โต้ง ตัวน้องชอแดงค่อย แต่มหุเดียงไวด้วยตัว
 หนึ่ง แต่หุมนั้น เจ้าของเดียงดี โดยให้กินเข้าต้ม
 แดเข้าด้วยบ้าง แดงค่อยเห็นหุโตกินดีกว่าตัว จึง
 พูดกับพี่แดงโต้งว่า “พี่ แม่! เรา เจ้าของเขาใช้
 ทำงานมาก เห็นอยเหลือเกิน แต่โตกินหุเข้าเท่า

เรื่องที่ ๒๘

ความแข็งกระด้าง และไม่มีมายาย ใจจะ
เกลียดแต่มนุษย์ ที่สุดชั้นสัตว์ดิรัจฉานก็เกลียด
เหมือนกัน

เมื่อครั้งดึกดำบรรพ์ ผุ่สัตว์ต่าง ๆ มีความเห็น
พ้องกันว่า การที่ไม่มีหัวหน้าในหมู่มนุษย์ หาเป็น
สัตว์ดิรัจฉานไม่ ฉะนั้นพวกสัตว์ & เท้า จึงตั้งราชศัพท์
ให้เป็นพญา ผุ่ปลาดึงให้ปลาดานนท์เป็นพญาปลา
พวกนกตั้งให้หงส์ทองเป็นพญานก ต่างมีเจ้ามีนาย
เป็นผู้ปกครอง พญาหงส์นั้นมีลูกสาวรูปร่างงดงาม
มาก เมื่อลูกสาวพญาหงส์เติบโตเป็นสาว ก็ยิ่งด
งามขึ้นมากโดยลำดับ เป็นที่รักใคร่ของบิดามารดา
มาก นางจึงขอต่อพญาหงส์ผู้บิดาว่า จะขอเด็กคู่
ด้วยตนเอง พญาหงส์บิดาจึงได้ประชุมผุ่ชนกให้ลูก
สาวเด็กคู่ตามชอบใจ นางเห็นนกยูงงดงามเป็นที่

ต้องตาต้องใจ จึงไปบอกพญาหงส์บิดาว่า “นกยูง
 เป็นที่พอใจของลูก” ฝูงนกจึงเข้าไปหานกยูงแล้ว
 พุดแต่คงความยินดีว่า “นกยูงเอ๋ย เจ้ามีวาทะนามาก
 ดูกพญาหงส์เลือกคู่ในฝูงนกเป็นอันมาก เกิดพอใจ
 รักใคร่เจ้าแล้ว” นกยูงเคยโอ้อวดว่า “เจ้าไม่เห็น
 ความสวยงามของเราหรือ มีใครบ้างสวยงามเหมือน
 เรา” แต่ถึงแม่หากางบึก (ดำแพน) ในท่ามกตาง
 ฝูงนกอยู่ไปมาด้วยความกระหึ่มใจ พญาหงส์เห็น
 นกยูงหน้าคานแต่แข็งกระด้างเช่นนั้น จึงไม่ยกดู
 ด่าให้ เขาดูด่าวไปยกให้หงส์พวกเดียวกัน

เรื่องที่ ๒๕

ความสามัคคีมีที่ไหน ความเจริญมีที่นั่น
 ความเกียงแย่งมีที่ใด ความอปรีย์จึงไร ย่อมเกิด
 ที่นั้น

มีพรานนกคนหนึ่ง แคนตาตในกาว่าที่ต่อนก

กระจาบ โดยเกร็งทำเลี้ยงเหมือนนกกระจาบ จึง
 นกกระจาบมารวมฝูงกันเข้าแล้ว ก็ติดชายของแก
 โดยง่ายดาย แหกหินโดยวิธีนั้นเล่มมา มีนกกระจา
 บฝูงหนึ่ง มีความดำมืดคึกคักหนัก เชื้อฟุ้งหิวหน้า
 วันหนึ่งถูกติดชายตาพราน แต่นกกระจาบฝูงนี้ ได้
 พร้อมใจกันกระพือปีกชนพร้อมกันแล้ว พาเอาชาย
 ไปกองไว้ที่พุ่มไม้ที่มหานาม แล้วก็รอดตาชายออก
 มาทางภายใต้ วันนั้นตาพรานเคืองหนักหนา เพราะ
 นกก็ไม่ได้ และยังต้องชนต้นไม้ไปปลดชายถูกหนาม
 ชวนเดียวแน่ ครั้นกลับมามีบ้านถูกเมียชานาใหญ่ โดย
 หว่าเอาใจออกห่าง เอนกไปให้เมียน้อยเดียวหมด
 พรานก็แค้นว่า “เปด้าเคย เป็นด้วยนกกระจาบมัน
 ฉลาดนัก” เค้าเหตุการณ์ที่ถูกนกเล่นกตให้ฟัง แด
 บอกกะเมียว่า “ไม่ซ้ำดอกแกเฮ้ย พอมันวิวาทกัน
 เกอะ มันจะเอามาให้แกพอใจก็เดี๋ยว” วันหนึ่งนก
 กระจาบฝูงนั้น ชนระเบิดไปหากิน มีนกตัวหนึ่งโผลง

เผชิญหน้าไปถูกศีรษะหนักอีกตัวหนึ่งเข้า นกที่ถูก
 เขี่ยบเป็นเด็ดเป็นแค้นว่าแกดังตัว นกนั้นก็พยายาม
 ขอโทษ แต่เจ้านกตัวนั้นก็ไมยอม วันนั้นเอง เผอิญ
 ถูกชายของตาพราน ต่างอวดดีเกียงแย่งกัน เดยพา
 เอาชายไปไม่ได้เหมือนแต่ก่อน พรานกวาดเลยรีบ

เรื่องที่ ๓๐

ความเคารพ เป็นหลักสำคัญของการปกครอง
 ถ้าหมู่ใดคดละใด ไม่มีความเคารพกัน ก็ปกครอง
 กันไม่ได้

มีสัตว์ ๓ สหาย คือ นกกระทา ๓ วานร ๓
 ช้าง ๓ ชอบพอรักใคร่กันมาก อยู่รวมกันที่ต้นไทร
 แห่งหนึ่ง ทั้ง ๓ สหายนี้ ต่างไม่ได้แสดงความเคารพ
 กัน เพราะไม่รู้ว่าใครเป็นผู้แก่กว่ากัน วันหนึ่ง ๓
 สหายนี้ดำริกันว่า “การที่เราปราศจากความเคารพ
 กัน ไม่เหมาะเลย ฉะนั้นเราควรจะสอปลงกันดู

ว่าใครแก่กว่ากัน โดยเอาต้นไม้ที่เราอาศัยอยู่นี้
 แหะเป็นหลัก” นกกระทาแฉะวานรจึงถามข้างขึ้น
 ก่อนว่า “ดูก่อน สหายข้าง ท่านรู้ไหมว่าต้นไม้
 นี้อายุนานเท่าไรแล้ว?” ข้างตอบว่า “ดูก่อน สหาย
 เมื่อเราเป็นลูกข้างน้อยๆ ต้นไม้นี้ สูงประมาณ
 เท่าขาเราเท่านั้น เราเดินไปมา ยอดไม้นี้พอระตัง
 เราพอดี” นกกระทาจึงถามวานรว่า “สหายรู้อย่างไร
 เต่า?” วานรตอบว่า “เมื่อข้าพเจ้าเด็กๆ นั่งอยู่ที่
 แผ่นดิน ไม่ต้องชะเง้อคอขึ้นก็กอดก้นยอดไม้นี้ได้”
 ข้างแฉะวานรจึงกลับมาถามนกกระทาบ้างว่า “สหาย
 ท่านรู้อย่างไรบ้างเต่า?” นกกระทาตอบว่า “ดูก่อน
 สหาย เมื่อก่อนที่ตรงโน้น มีต้นไม้ใหญ่ เราไป
 กินผลไม้นั้น แล้วมาถ่ายมูลในนั้น ก็เลยเกิด
 เป็นต้นไม้ที่พูดถึงกันนี้แหละ” วานรแฉะข้างจึงว่า
 “ข้าแต่สหาย ท่านแก่กว่าข้าพเจ้าทั้งสอง แทนไป

ข้าพเจ้าจะเคารพนับถือท่าน และจะอยู่ในโอวาทของ
ท่านด้วย”

เรื่องที่ ๓๑

การรอดตัว ผู้ชนะไม่รู้ไม่ทันตัว มัวแต่คอย
เอาเปรียบเขา นี่เป็นหนทางแห่งความฉิบหาย
อย่างแรง

มีนกยางเจ้าเดห์ตัวหนึ่ง บินไปเที่ยวหากิน พบ
ปลาในสระน้ำแห่งหนึ่งมาก อยากกินนักหนา จึง
อุบายบินไปจับที่ขอบสระ วางท่าข่มอยู่ ผูงปลา
เห็นดังนั้น จึงถามว่า “ท่านจับเจ้าคิดอะไร?” นกยาง
เห็นล้มคะเนแล้ว จึงตอบว่า “ข้าพเจ้านึกฉีกถึง
พวกท่านมาก โดยเห็นน้ำในสระนี้ก็แห้งงวดลงเหลือ
น้อยเต็มที ไม่ช้าพวกท่านก็จะพากันตาย น่าอนาถ
ใจนัก ข้าพเจ้าคิดจะพาพวกท่านไปอยู่ที่สระโน้น
ซึ่งมีน้ำท่าบริบูรณ์และกว้างใหญ่ แต่เกรงว่าพวก

ท่านจะไม่เชื่อถือ จิ้งจอกถึงหัวอกของพวกเขาถึง
 หนัก” ปลาดำจึงว่า “ท่านพูดเพราะจับใจยิ่งนัก แต่
 เป็นกรยากนะท่าน เพราะแต่ไหนแต่ไรมา ปลาดำมี
 ศัตรูแต่พวกนกแหดะมาก แदनกยางเป็นศัตรูกับปลา
 มากที่สุด จึงยากแก่การเชื่อถือ” นกยางเจ้าเด็ห้
 จึงตอบว่า “ที่ท่านพูดก็ถูกเหมือนกัน แต่ถูกสำหรับ
 นกอื่น ๆ ดอก เราไม่เคยกินนกเป็นเคย น่าเด็ยใจที่
 พวกข้าพเจ้าเคยเป็นศัตรู แล้วมาพดอยทำให้ข้าพเจ้า
 ผู้ไม่เคยเป็นศัตรูพดอยเด็อมไปด้วย แต่เอาเถิดท่าน
 เพื่อแสดงควมบริสุทธิ พวกท่านจงส่งปลาไปดูระ
 หนักกับข้าพเจ้าสักตัวหนึ่งก่อน ว่าจะเป็นจริงอย่างไร”
 พวกปลาดำจึงให้ปลาหมอบไป นกยางคาบปลาหมอบไป
 ปล่อยในสระนั้น แล้วคาบมาส่งคืน ปลาหมอบ
 พรรณนาควมดีของสระนั้นเด็ยเด็ศดอย ต่างแย่ง
 กันไป นกยางก็คาบไปที่ตะตัว ๆ ไปกินเด็ยสบายใจ
 จนหมดสระ เหนือแต่บู่ในสระตัวเด็ยว นกยางจึง

พูดว่า “ตายจริง ท่านมัวงุ่มง่ามอยู่ผู้เดียว ใครเขา
 ไปดบายกันหมดแล้ว” ปุณฺณเฒ่าใจในคำพูดของนก
 ยางนั้ก ที่คาบปดไปจนหมด นกยางพูดต่อไปว่า
 “เราจะช่วยพาท่านไปเอง อยู่ทำไม ตายเปล่า เพราะ
 หนีท่าน้อยเต็มทีแล้ว” ปุณฺณเฒ่า “ท่านจะพาเราไป
 อย่างไร?” นกยางตอบว่า “ก็คาบไปนะซี” ปุ “โอ!
 ท่านจะคาบข้าพเจ้าเห็นจะหัดนตกมาตายเดี่ยวแหวะมาก
 เพราะกะดองข้าพเจ้าแข็ง ให้ข้าพเจ้าคืบคอบท่านไปก็
 แหวะกัน” นกยางโง่ ยอมให้ปุณฺณเฒ่ากำคืบคอบไป พอ
 พาไปถึงสระก็จับที่ต้นไม้ พดางพูดกับปุณฺณเฒ่า “แน่ปุ
 เฒ่า พวกปลาดหางของเจ้า กระดุกกองเกดือนที่
 โคนต้นไม้แน่” ปุตอบว่า “เจ้านกยางโง่ ข้าไม้โง่
 เหมือนปลาดอก ถ้าเองไม่เอาข้าไปปล่อยในสระ
 ข้าจะหนีบเอ็งให้คอขาดเดี๋ยวนี้” นกยางขอชีวิตแล้ว
 นำไปที่ชายสระ ปุณฺณเฒ่า “นกยางเอ๋ย เจ้าอดดี นึก
 ถ้าพอใจว่าไม่มีใครเขารู้เท่า ^{๕๕}ที่เจ้าจงรับผลแห่ง

ความเย่อหยิ่งของเจ้าเดี่ยบบ้างเกิด” ครั้นแล้วก็นั่ง
คอบนกายงาขาดกระเด็นตกลงไปในสระนั้น

เรื่องที่ ๓๒

ความรักทำให้ตาบอด ไม่เห็นตลอดทั้งความ
ดีแลชั่ว

มีปตาใหญ่ตัวหนึ่ง คิดพันนางปตาด้วยความ
รักใคร่ นางปตาคตัวนั้นจะว้ายไปทางไหน ปตาใหญ่
ตัวนั้นก็ตามแจ้ไปด้วย วันหนึ่ง พวกทอดแหไปเที่ยว
หาปตาตัวบดนั้น นางปตารู้สึกกดินแห จึงพยายาม
หลบหลีก ล้วนเจ้าปตาใหญ่ ก็ว้ายตามเรื่อยไป
ไม่ได้มองเห็นอ้อมองได้ ผัวจะเข้าไปในช่องแห พวก
ทอดแหดีใจ ได้ปตาคตัวใหญ่ จึงเหวี่ยงขึ้นไปบน
หาดทราย แล้วจัดแจงคิดไฟจะย่างปตานั้นกิน ปตา
นั้นก็ร้องไห้คร่ำครวญว่า “การที่ท่านจะย่างเราบน
ถ่านเพลิงก็ดี การที่ท่านจะเดี่ยบเราด้วยไม้แหลมก็ดี

เราไม่สู้วิตกนักดอก แต่เราร้อนใจเป็นนักหนาถึงกลัวว่า นางปลาจะน้อยใจว่าเราไปรักใคร่นางปลาอื่นนั้นแหละมาก” ในเวลานั้น ท่านปุโรหิตาจารย์ได้เดินมาทางนั้น รู้ลึกลับมเหตปลา ซึ่งหลงตะเมอเพื่อถึงนางปลา คิดจะช่วยเหลือให้พ้นความตาย จึงเดินเข้าไปหาพวกทอดแหพูดว่า “แม่! พวกท่านไม่แบ่งปันปลากันกินบ้างเดยนะ” พวกทอดแหจึงตอบว่า “เชิญเด็กเอาตามชอบใจเถิดขอรับ” ท่านปุโรหิต “เอาตัวไหนแหละ” พวกทอดแห “เชิญเถิด” ท่านปุโรหิต จึงเอาปลาไปที่ฝั่งแม่น้ำแล้วตั้งสอนว่า “ปลาเอ๋ย เจ้าอย่าหลงรักว่า นางปลานั้นรักเจ้า คอยแต่เฝ้าว่ายน้ำตามไป จนติดแห ถ้าเราไม่เห็น เจ้าก็ต้องตายแล้ว แต้นไป เจ้าอย่ามัวเมาในกามคุณนัก ไปเกิดพ่อคุณ”

เรื่องที่ ๓๓

เมื่อเห็นแก่ปากแก่ท้องนัก มักจะเดือดร้อน

นกพิราบตัวหนึ่ง อาศัยอยู่ที่รังข้างครัวของ
 เศรษฐีผู้หนึ่ง เวลากลางวันเข้าเที่ยวหาอาหาร เวลากลาง
 คืนก็กลับมานอนที่รังนี้ โดยความผาสุก วันหนึ่งมีกา
 ตัวหนึ่งบินมาข้างครัวนั้น ได้ก่ด้นรูดอาหารนั้นก็อยาก
 กินเนื้อและปลาในครัวชนมทานท์ เลยจับเจ้าอยู่ข้าง
 ครัวนั้น เวลากลางวันเห็นนกพิราบบินมา นึกดีใจว่า
 เราคงอาศัยนกพิราบนี้ได้อยู่ได้ วันหนึ่งมาแต่เช้า พอ
 นกพิราบไปหากิน ก็บินตามไปข้างหลังต้องล้ามเพดาน
 นกพิราบนั้นก็เอะใจจึงถามว่า “สหาย ทำไมท่านจึงได้
 ติดตามเราเช่นนี้?” กาตอบว่า “เราชอบกิจกรรมรวยราช
 ของท่าน จึงอยากติดตามเป็นอนุรักษ์ของท่าน” นก
 พิราบจึงว่า “โอ! ท่าน อาหารของเราเก็บท่านมันผิด
 กันนี้ อย่าเลย ไปหากินตามสบายใจท่านเถิด” กา
 ตอบว่า “ไม่เป็นไรดอกท่าน” นกพิราบ “ตามใจ

ท่าน แต่ท่านอย่าประมาทนะ” เวตาเย็น นกพิราบ
 แดงก็กอดบีบมาพร้อมกัน พ่อครัวดมเพท จึงจัดทำ
 รังให้กาอีกรังหนึ่ง วันหนึ่งมีคนเอาเนื้อแดงปาดมา
 ให้เค้วยรู่มาก กาอยากกินเนื้อกินปลาเต็มแน่ จึง
 ออกอุบายบอกนกพิราบว่า “วันนี้เราปวดท้องเสีย
 แล้ว ไปหากินไม่ได้ ท่านไปผู้เดียวเถิด” นกพิราบรู
 ทัน จึงพูดว่า “แปลก! กาเป็นสัตว์ไม่เคยปวดท้อง
 ให้น่า ขอเตือน ท่านอย่าประมาทนะ” แต่กาก็บินไป
 หากิน วันหนึ่ง พ่อครัวแกงเสร็จแล้วก็ออก
 มาล้างนอก กาแอบเข้าครัวทันที แล้วก็กินกับเข้า
 ที่พ่อครัวทำไว้ พ่อครัวฉุนเฉียวนักหนา จึงปิดหน้าต่าง
 ประตู จับกาแล้วถนอมชนเดี่ยงเกิดยิง แล้วตำพริก
 กับเกลือปั้นเจือของเปรี้ยว ทากาทั่วตัวแล้วโยน
 ไปที่รัง กาก็ครางอ้อยู่ในรัง นกพิราบกอดบีบมาจึง
 พูดว่า “บอกแล้ว อย่าประมาทนะ เพราะเจ้าเห็นแก่
 ท้องอย่างนี้ จึงต้องเดือดร้อนอย่างนี้แหละ”

เรื่องที่ ๓๔

ศัตรูที่เป็นบัณฑิต ดีกว่ามิตร ที่โง่งนั้น มากนัก เพราะถึงอย่างไรเขาก็จักไม่ฆ่าคน โดยกลัวพระราชอาชญา

มีช่างไม้พวกหนึ่ง อาศัยอยู่ในบ้านจันทชนบท วันหนึ่ง ช่างไม้ คีรีษะตันคนหนึ่ง กำลังตากไม้้อย เผลอญ มียุง เจ้ากรรม มาเกาะ ณะเพาะ ที่คีรีษะตัน นั้น กัดเจ็บแปลบเข้าไปถึงหัวใจ ช่างไม้ตะโกนเรียกบุตร ว่า “อ้ายหนู ยุงกัดหัวพ่อ ได้มันที” ลูกชายบอกว่า “พ่อจำอยู่หนึ่ง ๆ ฉนั้นจะค้มนให้ตายทีเดียว” แดวกัยก ขวานใหญ่ขึ้นฟันลงไป ที่คีรีษะบิดา แดกแยก เป็นสอง เตียง ตายในทันทีตนเอง

เรื่องที่ ๓๕

ศัตรูผู้มีปัญญาประเสริฐกว่า คนโง่เขลา แม้ ถึงเขาจะมีความเอ็นดูกรุณา ก็ยากที่จะไว้วางใจได้ มีทาดคนหนึ่งชื่อ โรหิณี อาศัยกินอยู่ที่บ้าน

เศรษฐีผู้หนึ่ง พร้อมด้วยมารดาของตน วันหนึ่ง นางโรหิณี กำลังดำข้าวอยู่ มารดาร้องบอกว่า “อ้หนู แมดงวันมันกัดแม่ ช่วยได้มันไปที่เกิดตุ๊ก” นางโรหิณีถามแม่ว่า “ที่ไหนแม่?” เมื่อมารดาตอบว่า “ที่หลังนะซี้ตุ๊ก” นางโรหิณีตอบว่า “นี่ๆ นะแม่ ฉันจะตีแมดงวันให้” แต่วกเอาด่ากตุบเบ้งเข้าให้ตีแมดงวันๆ ตาย มารดาของตนก็ตาย ด้วยอำนาจด่ากนั้น เหมือนกัน ร้องให้สั่อกัดอื่นไปมา

เรื่องที่ ๓๖

จะเอา ความดี ความงาม อะไรที่ไหน จากคนโง่เขลา เพราะเท่ากับคนทรายนานี้มัน จะอำนวยผลให้อย่างไร

มีวานรฝูงหนึ่ง อาศัยอยู่ในพระราชอุทยาน วันหนึ่งในพระนครมีงานนักขัตตฤกษ์ คนเฝ้าสวนหวดงอยากไปเที่ยวในงานนักขัตตฤกษ์นั้น จึงคิดว่า เราจะว่าจ้างคนอื่นดูแลแทนหรือก็ไม่ดีดวง อย่าย่าเตย

วานเจ้าพวกวานรมันรดน้ำต้นไม้เกิด แล้วยังหาวานร
 ตัวใจบอกว่าตัวจะเข้าไปในเมือง ขอให้วานรช่วย
 บอกตงน้องให้ช่วยกันรดน้ำต้นไม้ให้ที่ วานรตัวใจ
 ก็รับคำ เขาก็แต่งตัวไปเที่ยวในเมือง เจ้าพวกวานร
 เมื่อรับคำสั่งจากเจ้าวานรตัวใจแล้ว ก็หิวกระหาย
 หนึ่งแฉะกระหายไม่ไปดื่มน้ำมารดต้นไม้กันอย่างตง
 ตนาน ก่อนจะรดน้ำ วานรตัวใจตั้งว่า “พวกเรา
 นำท่ามันหายากนะ พลาดท่าเราจะต้องอดน้ำตาย
 ฉะนั้น ก่อนจะรดน้ำ ให้ถอนต้นไม้ขนาดนี้ก่อน
 ถ้ารากไม้ตงตงจิ้งจอกยรดน้ำไปให้มาก ถ้ารากตงดิน
 น้อยจรงรดไปแต่่น้อย” พวกวานรก็ทำตามนายฝูงตั้ง
 กว่าคนเผ่าตงจะกตบมา ต้นไม้ก็เฉาตายหมด

เรื่องที่ ๓๓

ผู้มีใจตงาม จะทำอะไรๆ ย่อมเป็นประโยชน์
 ทั่วไป

มีพระราชาองค์หนึ่งพระนามว่า พรหมทัตต์ เมื่อ

พระองค์เป็นรัชชทายาท ทรงเห็นว่า มหาชนหนักใน
 การเชื่อผีต่างเทวดาและกระทำการฆ่าสัตว์ทำผิดกรรม
 บวงสรวงผีต่างเทวดามากมาย จึงดำริในพระราช
 หฤทัยว่า ถ้าเราได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน จักแก้หนี้ด้วย
 อันไรประโยชน์เสียให้หาย ต่อมาพระองค์ได้เถลิง
 ถวดยราชสมบัติแทนพระราชบิดา จึงให้คัดของ
 ประกาศว่า เมื่อเรายังไม่ได้ด้วยราชสมบัติ ได้
 บวงสรวงเทพารักษ์ทวัญญพฤษ์ว่า ถ้าได้เป็นพระเจ้า
 แผ่นดิน จักฆ่าคนที่กระทำการทุจริตแล้วเอาได้และ
 หัวใจมนุษย์ทุจริตบูชาบวงสรวงแก่เทพารักษ์ ขอให้
 ชาวพระนครจงทราบประกาศนี้ และครัดว่าก่อนไป
 ถ้าใครทำการทุจริต เราจักฆ่ากระทำการบวงสรวง
 เทวดาแก้คำปฏิญาณนั้นเสีย ด้วยอุบายอันแยบคาย
 นี้ ไม่มีใครกล้ากระทำการทุจริตเลย

เรื่องที่ ๓๘

ผู้ใด เมื่อท่านผู้มีความหวังดี กล่าวสั่งสอน
 อยู่ไม่ทำตาม เพราะความคอด้าน ผู้นั้นย่อมฉิบหาย
 มีฤษัคนหนึ่ง เดียงงูเห่าไว้ตัวหนึ่งโดยได้กระบอก
 ไม้ไว้ แกขนานนามงูว่า เวพุกะ ได้เอาใจได้เลี้ยง
 คุเป็นอย่างดี เพื่อนฤษัได้พูดตักเตือนว่า “ท่านเอ๋ย!
 ธรรมชาติของพิษมันไม่เชื่องคอก แม้แต่หมอยัง
 ต้องตายเพราะงู จนเป็นสัญชาติคิดปากมาจนทุกวันนี้
 อย่าเลยท่านปล่อยเสียเถิด” ฤษันั้นไม่เชื่อฟังกับพูด
 ยืนยันว่า “ข้าพเจ้ารักมันเสมือนบุตร จะปล่อยมัน
 อย่างไรได้” ต่อมาพวกฤษัไปแสวงหาผลไม้ในป่าเสีย
 หตายวัน ฤษัเดียงงูก็ไปด้วย ทั้งงูไว้ในกระบอกไม้
 นั้น ครันกลับมาแกดออกดีใจว่ากลับมาเห็นหน้าตูกชาย
 พดางเบ็ดกระบอกร้องเรียกว่า “มาเถิดตูกรัก มาเถิด
 ตูก เจ้าเห็นจะหิวมากนะ” งูเห่ามันเคืองนักหนา เพราะ
 มันอดอาหารหลายวัน พอเดียงงูออกมากกคนชาติ

งามมีอ ฤษัณนักรตาย ฤษัณจอมปราชญ์มาเห็นฤษัณนั้น
นอนตายอยู่ จึงด้อนศิษย์ทงหตายว่า “ฤษัณว่ายาก
นักเรตักก็เตือนไม่เชื่อเราจึงตองตาย เพราะไม่ทำตาม
ค่านักรปราชญ์ดั่งด้อน”

เรื่องที่ ๓๕

โซคลาก ย่อมหลักหนี ผู้ที่เคยได้รับโซคล
ลาก แต่ไม่หนีคนเอางานเอาการเลย

มีชาวเมืองคนหนึ่ง ได้ไปขอตุกกด่าวชาวบ้านนอก
ไว้ กำหนดกันไว้ว่าจะแต่งงานกันในวันนั้น บิดามารดา
ของผู้ชายคิดว่า “เออ! เราดีมไปถามฤษัณยามมกค
ดาหมอโหรไป” จึงไปหาดาหมอโหร ๆ เคื่องว่าพวก
นี้ทำงานทำการไม่บอกตักก่อน ทำไปตามดำฟังแล้ว
จึงมาบอกที่หลัง มันดูหมิ่นเราจึงบอกว่ “วันนั้น
ฤษัณไม่ตักดอก จะทำการมกคไม่ได้” แกดั่งทำนาย
ทายทักให้ชวัญเดี่ย พวกชาวเมืองก็เชื่อเคยไม่ไป

แต่งงานในวันนั้น พวกฝ่ายหญิงเห็นว่า พวกฝ่ายชาย
โกหกไม่มาตามกำหนด จึงจัดแจงแต่งงานดูสาว
กับชายอื่นเสีย

เรื่องที่ ๔๐

ผู้ใดปรารถนาความเจริญ โดยผิดทาง ผู้นั้น
ย่อมได้รับความเดือดร้อน

มีพราหมณ์สองคนเดินทางมาในกตางป่า เพื่อจะ
กลับบ้าน เผอิญมาพบพวกโจรสั่งถ่ายเข้ากตางทาง
(โจรสั่งถ่าย หมายความว่า ถ้ามันจับแม่และลูกได้
มันก็ยึดลูกไว้ ผ่อนมันให้แม่ไปหาเงินมาถ่ายลูก)
มันจับพราหมณ์ทั้งสองไว้เพื่อรัดเอาเงิน จึงเอาตัว
พราหมณ์ผู้อาจารย์ไว้ ปล่อยลูกศิษย์ไปหาเงินมา
ถ่าย ศิษย์ก่อนจะจากอาจารย์ไปได้บึงกับอาจารย์
ไว้ว่า “อย่าขยายวิชาเด็กฝนตกเป็นเงินให้พวกโจร
เป็นอันขาด” แล้วก็ลาอาจารย์ไป พอดวง

มา ๒ วัน พราหมณ์นั้นถามพวกโจรว่า “ท่านจับ
 ข้าพเจ้าไว้เพื่อประโยชน์อะไร?” พวกโจรตอบทันที
 ว่า “พุ้ย! ถ้ามึงก็อยากได้เงินนะซีท่าน” พราหมณ์
 ตอบว่า “ดีแล้ว เราจะร่วมมิต์บันดาดีให้ฝนตกเป็น
 เงิน เพราะวันนั้นฤกษ์งามยามดี” พวกโจรก็ว่า
 “ถ้าอย่างนั้น ท่านก็รอดตาย” พราหมณ์ก็ทำพิธีร่วม
 มิต์ให้ฝนตกเป็นเงิน พวกโจรดีใจมาก เพราะพ
 ากันร่ำรวยใหญ่ พากันเคียวทางกตัมบ้านเมืองของตน
 มาตามทางพบพวกโจรเข้าอีกพวกหนึ่ง จับโจร
 พวกนี้ ๆ จึงบอกว่า “เพื่อนเฮ้ยจับตาพราหมณ์ไว้เกิด
 แก่ร่วมมิต์บันดาดีให้ฝนตกเป็นเงินได้” โจรพวกนั้น
 จึงจับพราหมณ์นั้นไว้ ปลดปล่อยพวกโจรนั้นไป บังคับ
 ให้พราหมณ์ร่วมมิต์ พราหมณ์บอกว่า “ต้องรอ
 ไปอีกวันหนึ่งปี ถึงจะประจวบคราวฤกษ์งามยามดี”
 พวกโจรคิดว่า “เฮ้ย! พราหมณ์ที่พวกนั้น
 ตะกั้ทำให้หน้ที่ ที่เราตะกั้ผิดไปอีกตงปี อย่าอยู่เฉย

ตายเสียเถิด” แดวกฆ่าพราหมณ์นั้น แดวกตามไป
 ปล้นโจรพวกนั้น เพราะความโง่อยากฆ่ารวยคน
 เดียว พวกโจรต่างฆ่ากันไปมาจนเหลือ ๒ คน ใน
 จำนวนพันคน จึงคนหนึ่งไปหุงหาอาหารที่บ้านเพื่อเอา
 มาให้เพื่อนกิน คิดว่าถ้าเราเอาข้าวไปให้มันกิน เงิน
 ก็จะต้องแบ่งเป็น ๒ ส่วน เอยาพิศม์ได้ข้าวให้มันกิน
 ตายดีกว่า ฝ่ายคนที่เฝ้าทรัพย์คอยกินข้าวก็คิดว่า เรา
 จักฆ่ามันเสียดีกว่าจะไม่ต้องแบ่งเงิน จึงคอยที่อยู่ พอ
 เพื่อนเอาอาหารวางก็พันโจรเพื่อนขาด ๒ ท่อน แดวก
 ก็กินข้าวนอนตายอยู่ข้างกองเงินนั่นเอง ฝ่ายศิษย์เมื่อ
 ไปได้เงินมาแดวก ก็เที่ยวหาอาจารย์ พบอาจารย์นอน
 ตายอยู่ แดพบพวกโจรฆ่ากันตายเลือดนอง จน
 กระทั่งพบคนที่เฝ้าเงินตายคาสามข้าว ก็กอบโกยเอา
 เงินกลับไปบ้านเมืองสบาย

012750

-2.ก.พ.2520

เรื่องที่ ๔๑

จะคอยเอาความสุขจากคนพาล รอคอยจน
ภูเขาหิมวันต์เรียบเป็นหน้ากลองก็ไม่ได้

มีพ่อค้าสุราคนหนึ่งชื่อ วารุณี เขามีลูกจ้างคน
หนึ่ง ทำการค้าขายสุราจนร่ำรวย เพราะปรากฏชื่อ
ฤๅชาว่าผสมอร่อย พวกนักเตงสุรามาน ย่อมไม่ผ่าน
พื้นร้านสุรานายวารุณีไปได้ เป็นปกติของพวกนักเตง
สุรามักจะชอบเอาเกดือเกดัม จึงบอกให้ลูกจ้างนาย
วารุณีหยิบเกดือมาให้แด้วกินกับเกดัม วันหนึ่งนาย
วารุณีไปอาบน้ำ ตั้งให้ลูกจ้างดูแลแทน ลูกจ้างนึกว่า
ชรอยสุราของเราจักจัดไป พวกนักเตงจึงต้องขอ
เกดือเราเต็มอ ๆ น่ารำคาญ อย่าเลยเอาเกดือได้คุ่ม
สุราเถิด จะได้ไม่ต้องหยิบบ่อย ๆ จึงเอาเกดือได้ไป
ในคุ่มสุราทนานใหญ่ ๆ พวกนักเตงสุรามากินสุรา
เมื่อถูกสุราซึ่งลูกจ้างจัดแจงผสมใหม่เช่นนั้น ต่าง
หน้าเหยบ้วนทิ้งบ่นเดียงขรม แด้วถามลูกจ้างว่า

“เอ๊ะ! ดุราทำไมจึงเค็มนักเล่า” ถูกจ้างตอบว่า “อ้อ
 ข้าพเจ้าเห็นพวกท่านตั้งให้ หีบเกลือมากินในเวลาดื่มน้ำ
 ดุรา จึงเข้าใจว่าดุราจืด ข้าพเจ้าจึงได้ใส่เกลือไป
 ทานานใหญ่ๆ เพื่อให้ได้มกับความประดงค์ของท่าน
 อย่างไม่เล่า” ค่อนนั้นมา พวกนักแดงดุรา ก็เซ็ด
 ขยาดร้านนายวารุณี

เรื่องที่ ๔๒

คนพาล เพียงแต่ได้ผ่าน กลิ่น ไอของ เงิน ทอง
 ก็ล้าพองใจ ลืมความเป็นไปของตนทันที

มีเศรษฐีแก่คนหนึ่ง แกมีภรรยาสาว และมี
 ลูกชายคนหนึ่งเกิดแต่ภรรยาสาวนั้น แกคิดว่าเราแก่เฒ่า
 แล้ว ไม่ช้าก็จักตาย เมื่อเราตายแล้ว ภรรยาของเรา
 ก็จักมีผัวใหม่อย่างแน่นอน เจ้าผัวใหม่มันก็จะทำให้
 ลูกเราเดือดร้อน เราควรฝังซ่อนทรัพย์ไว้เพื่อลูกเรา
 เกิด ครนคิดอย่างนี้ แกจึงชวนคนใช้ ซึ่งเป็นทไวเอน

เชื้อใจชนเอาทรัพย์สินไปฝังไว้ และตั้งกำชับคนใช้ว่า
 “ถ้าเราตายไปแล้ว จงบอกชุมทรัพย์นี้แก่บุตรของเรา
 ด้วย เพื่อจะได้เอามาท่องร้างร้างตัวต่อไป” ต่อมา
 ไม่ช้า เศรษฐีราก็ตาย เมื่อลูกชายเศรษฐีโตขึ้น
 แล้ว มารดาของเขาได้บอกว่า “หนูเจ้าจงไปตาม
 ชุมทรัพย์ของพ่อเจ้าที่คนใช้นั้นเกิด เพราะเขาไปฝัง
 ไว้กับพ่อเจ้า เพื่อจะได้เอามาทำมาหากิน” เศรษฐี
 บุตรจึงไปตามแต่พากันไปขุดทรัพย์ ครั้นไปถึงเจ้าคน
 ใช้กตบมีดบังเสียไม่บอกให้ พร่ำแต่ด่าว่าต่าง ๆ นา ๆ
 เดยไม่ได้ขุดทรัพย์ เป็นดังนี้เต็มอมา เศรษฐีบุตรนึก
 เอะใจ จึงไปเล่าเรื่องนี้ให้เพื่อนของบิดาทราบ เธอ
 แนะนำว่า “หลานเอ๋ย! อ้ายทาสคนนั้นมันจงทองโดย
 มันไม่เคยมีเงิน เมื่อเข้าไปใกล้เงินทองมันก็ดำพอง
 ว่าเป็นของมัน เพราะมันรู้ที่ที่มันย่นด่าว่าที่ไหนจึง
 ขุดเกิด ที่นั่นเป็นที่ฝังเงิน” เศรษฐีบุตรทำตามได้
 ทรัพย์เต็มประสงค์

เรื่องที่ ๔๓

ที่อยู่สบาย หัวใจย่อมเป็นสุข เมื่อที่อยู่มีทุกข์
จะเอาสุขใจมาแต่ไหน

มีนกกระจาบ ๒ คู่ ทำรังในไม้แห่งหนึ่ง ต่าง
อยู่เป็นคู่กันมา จวบฤดูร้อน นารี้นตามปกติย่อม
มีไฟป่า เพราะความเคียดเคืองกันแห่งไม้ จึงนกคู่หนึ่ง
บอกแก่พวกพ้องของตนว่า “ไม่ได้การ เราเห็นจะ
อาศัยกันอยู่ที่นี้ไม่ได้แน่ เพราะไม้เคืองกันเช่นนี้ ย่อม
จะมีไฟป่า รีบหนีไปหากินที่อื่นเถิด เพราะที่นี้ไม่เป็น
สุขเสียแล้ว” พวกบริวารก็เห็นพ้องด้วย จึงพากันไป
อาศัยอยู่ที่อื่น ส่วนนกอีกคู่หนึ่งหาว่านกคู่หนึ่งนั้น
เห็นแก่จะกินจึงว่าแก่กันว่า “อย่าเลยพวกเราเหนื่อย
เบต่าหนีทำไม ไฟมาก็หนีซิ จะตัดไม้ไปก่อนใช้ตัวหนี
ไปทำไม” พวกตนนั้นก็พลอยเชื่อ ต่อมาไม่ช้าเกิด
ไฟป่าขึ้นอย่างแรงควันไฟก่ดุ่ม นกเหล่านั้นไม่รู้ที่จะบิน
หนีไปทางไหน ต่างพากันตกตายในกองไฟหมด

เรื่องที่ ๔๔

ผู้ใดอิจฉาท่านผู้ที่หาความผิดมิได้ ผู้นั้นย่อม
ได้รับความฉิบหาย

มีพระอรหันต์องค์หนึ่ง เทียบจาริกไปอาศัยอยู่ที่
วัดแห่งหนึ่ง ท่านสมภารเกลียดชังท่านโดยเห็นว่า
ท่านเป็นที่เดือดร้อนใจของชาวบ้าน จะชิงตาภมตของ
ตน วันหนึ่งสมภารลุกขึ้นแต่เช้า ได้เอาเคียวเคาะ
ระฆังแฉะเอาเคียวเคาะประตูปลุก แล้วรีบไปบิณฑ
บาท ครั้นไปถึงบ้านเศรษฐีคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้บำรุงวัด
นั้น เศรษฐีได้เรียนถามสมภารว่า “พระมหาเถระ
เจ้าไปไหนเสียเดี๋ยวนี้ ท่าน ๆ จึงมิได้มาบิณฑบาทด้วย”
สมภารตอบทันทีว่า “ข้าพเจ้าได้เคาะระฆังแฉะเคาะ
ประตูเรียกแล้วก็ไม่ตื่น” เศรษฐีนี้กระแวงในใจว่า
ทำไมเสียท่านสมภารคงอิจฉาเป็นแน่ คงไม่อยากจะ
อยู่เพราะจะเป็นการเดือดร้อนของตัวเป็นแน่ทีเดียว จึง
ว่า “ถ้ากระนั้นผมขอฝากบิณฑบาทไปถวายท่านด้วย”

เมื่อสมภารนั้นแล้ว จึงจัดแจงได้บิณฑบาตเพื่อถวาย
 พระมหาเถระ ท่านสมภารรับมาแล้วเอามาเทด้วย
 ที่กองไฟโดยคิดว่าเอาบิณฑบาตไปให้ ก็คงจะไม่
 ไปจากวัดแน่ พอไปถึงวัด พระมหาเถระเจ้าท่าน
 ทราบความคิดของสมภารได้ออกจากวัดไปแล้วแล้ว
 สมภารเสียใจมากและตั้งแต่นั้นมา ก็ไม่มีใครนับถือ
 สมภารนั้น จะหาอาหารเต็มท้องก็ไม่ได้

เรื่องที่ ๔๕

แม่สัตว์ดิรัจฉานยังรู้จักภักดีต่อเจ้าของ แม่
 ถึงจะต้องเสียชีวิต ก็ไม่เกรงกลัวต่อมรณภัย

มีมาดอินทพตว์หนึ่ง เป็นมาดพระที่นั่ง และแค้นรู้
 จักภักดีต่อพระราชามูเป็นเจ้าของ คราวหนึ่งมีข้าศึก
 มาประชิดติดพระนคร นายตำรวจเข้ามากราบบังคม
 ทูลอาสาออกรบ โดยทูลขอเอาม้าอินทพตว์เป็นพาหนะ
 ในการออกรบ พระราชาทรงอนุญาต นายตำรวจจึง

หนูงั่งหงมกตอัครตัวประเดีรวุนี้ บุกับน้เข้ารบ
 ค้ข้าค้กแตกทัง ๖ กองทัพ จับพระราชาน้เป็นแม่
 ท้พมาถวายพระเจ้าแผ่นดินของคนได้ ส่วนน้มาดีนรพ
 น้ถูกอาวุขเดี่ยชอกช้มาถ้กับฟุบดง แต่การค้ก
 ดงความยังไม่น้สุด เพราะยังอ้กท้พหนึ่ง จ้งนาย
 ด้วรถ้เตรียมตัวจะเข้าด้นามรบอ้ก โดยจะช้หน้าตัว
 อ้นแทน น้มาอาชาน้ในยไคเห็นดงน้ จ้งบอกกระนาย
 ด้วรถ้ว่า “เชิญท่านช้ข้าพเจ้าเข้าด้นามรบเถิด แม้
 จะต้อตายก้ไมเดี่ยตายช้วิต แต่ข้าพเจ้าไมบอบช้
 เท้าไร พอจะออกรบอ้กได้” นายด้วรถ้ก้ช้บมกต
 ภาช้เข้าด้นามรบ บุกับน้พันตะบ้งจันไคช้ช้ชนะจับ
 แม่ท้พที่ ๗ มาถวายพระราชาน้ของคนได้ พระเจ้าแผ่นดิน
 ทรงป้ญบ้าเห็นจ้แก่นายด้วรถ้เป็นอ้นมาก พอมี
 มกตอาชาน้ในยกด้บมาไม่นานเท้าไรก้ตาย เพราะต้อ
 ค้าด้ตราวุรมาก

เรื่องที่ ๔๖

ผู้มีความเพียร ย่อมไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคทั้ง
หลาย แม้จะต้องเสียชีวิต ก็ไม่คิดหลีกเลี่ยง

มีมิ่งมงคลศัตรูของพระราชอาชญาพระองค์หนึ่ง เป็น
สัตว์ที่เด่นจะรู้แต่รู้จักเจ้าของ คราวหนึ่งมีพวก
ราชศัตรูมาด้อมประชิดพระนคร จึงมีพระราชโอง
การ ให้โยธาผู้กล้าหาญนายหนึ่งเป็นแม่ทัพคุมทหาร
ออกรบ แม่ทัพจึงขึ้นมาอาษาไยนั้นออกธนามยุทธ์
แล้วเร่งรีบฟาดฟันข้าศึกล้มตายเป็นอันมากโดยว่องไว
จนจับแม่ทัพของฝ่ายปรบักษ์มาถวายเจ้านายของตน
ได้ ส่วนมาอาษาไยก็ต้องคำสดรารูช บอบช้ำเป็น
อันมากพอถึงประตูเมืองก็ล้มลง จึงวันรุ่งขึ้นแม่ทัพ
จะออกรบอีก จิตเจงหามาที่มีผีเทวดา มาอาษาไย
นี้แมียงบอบช้ำอดโรยอยู่ ยังขอรับอาช่าออกธนาม
รบอีก แม่ทัพก็ชบออกธนามรบ ได้ชัยชนะเป็นอันดี
พอกลับมาทรงคณาชัณนิกตาย เพราะต้องคำสดรารูช
ในยุทธภูมิชาออก

เรื่องที่ ๔๗

ผู้ที่ย่อมมีอชยาศัยเยือกเย็น ไม่เห็นแก่ตัว

มีชายใจงามคนหนึ่ง ชื่อมาฆมาณพ อยู่ในบ้าน
 อจตคามในนครรัฐ เธอยึดถือมั่นในคุณธรรม ๗
 อย่าง คือ การ^๕เดียงมารดา ๑ การเคารพในท่านผู้
 เจริญในสกุล ๑ มีวาจาตะเยียดไม่หยาบคายเจรจา
 ไพเราะ ๑ การไม่ดื้อเดียด ๑ ไม่มีความตระหนี่ ๑ มี
 ความจริง ๑ อุตหนักต่อความโกรธ ๑ เธอจึงเป็นที่
 นิยมรักใคร่ของคนในตำบลนั้น จนคนในตำบลนั้น
 ยอมให้เธอเป็นหัวหน้าปกครอง มาฆมาณพนิยมใน
 การทำทานแด่รักษาคือดี นอกจาก^๕นี้ยังชอบทำดังที่
 เป็นข้าราชการประโยชน์ แต่ตั้งสอนพวกพ้องให้ทำ
 ตาม ในตำบลบ้านนั้นตั้งแต่มาฆมาณพเป็นผู้ปกครอง
 ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีเหตุการณ์เดือดร้อน ความ
 ประพฤติของมาฆมาณพ^๕ ไม่เป็นที่ถูกใจของนาย
 แขวง เพราะแต่ก่อนคนประพฤตินุจรวิคกัณมาก นาย

แฉวงเป็นคนโง่ ย่อมมีคณาทาเห็นราษฎรเอาเงินเอา
 ทอง บัดนี้อดิเรกดาภของนายแฉวงหมดไป เพราะ
 ราษฎรประพฤตินั้นเรียบร้อย นายแฉวงจึงเข้าไป
 กราบทูลพระเจ้าแผ่นดินว่า พวกมาฆมาณพเป็นพวก
 โจรไพร่ใจอำมหิต ก่อความเดือดร้อน พระเจ้า
 แผ่นดินรับสั่งให้จับพวกมาฆมาณพไป จึงรับสั่งให้
 ดงพระราชอาญาอย่างหนัก โดยให้ช่างเหยียบ ช่าง
 กัดบักกัดวัวไม่กล้าเข้าไปเหยียบ จึงตรัสถามมาฆมาณพ
 ว่า “เจ้ามีมนต์หรือ” มาฆมาณพกราบทูลว่า “มี
 พระเจ้าข้า มนต์ของพวกข้าพระพุทธเจ้า คือ ไม่ฆ่า
 ด้สัตว์ ไม่ดักทรัพย์ ไม่ประพฤตินิโคในทางกาม ไม่
 พุดเท็จ ไม่เส่พสุรยาเมา เจริญเมตตา ให้ท่านแต่
 รักษาดีเป็นต้น” เมื่อพระราชาทรงทราบดังนั้นก็ทรง
 พระโสมนัส จึงดงโทษนายแฉวงให้เป็นทาสมาฆ
 มาณพ แฉวงบริบทพยัคฆ์เดี่ยด้

เรื่องที่ ๔๘

ความเรียบร้อย ความซื่อตรง ความเสงี่ยมงาม
แลความเอ็นดูมิในผู้ใด ผู้นั้นแม่ต้องอันตรายก็
รอดได้

มีตูกนกคุ้มตัวหนึ่ง ตัวโตเท่าคอกเกวียน ยังไป
ไหนไม่ได้ โดยปีกหางยังอ่อน อาศัยอยู่ในรังในป่า
แห่งหนึ่ง ที่บ้านเคยมีไฟป่าไหม้เดิมอ วันหนึ่งเกิด
ไฟป่าขึ้น ไฟได้ลุกลามไหม้บ้านนี้ใหญ่ พ่อแม่
คุ้มต่างบินเอาตัวรอด ทั้งตูกนกคุ้มไว้ ตูกนกคุ้มจึง
คิดว่า โอ! เราปีกหางยังอ่อน จะบินหนีไฟก็ไม่ได้
พ่อแม่เราหนีไฟไปเอาแต่ตัวรอด เราจะทำอย่างไรดี
เราหมดที่พึ่งเสียแล้ว เพราะจะอาศัยกำดั่งปีกแต่หางก็
ไม่ได้ เราขอพึ่งกำดั่งใจนกกล้าแข็ง ด้วยอำนาจความ
ประพฤติเรียบร้อย แลความซื่อตรงของข้าพเจ้าไม่
เคยคดโกงหลอกดวงแต่ด้อยเคียดใคร ความเสงี่ยม
งามแลความเอ็นดูของข้าพเจ้า จงเป็นที่พึ่งบันดาล

คดีให้ไฟบ้านดับ อย่าให้ชาวพเจ้าต้องเป็นอันตรายเลย
ด้วยอำนาจความมั่นใจอันแรงกล้าในคุณธรรมที่เหล่านี
ไฟบ้านนั้นก็ดับ นกคุ้มนั้นก็ไม่เป็นอันตราย

เรื่องที่ ๔๕

สิ่งอะไรทั้งหลายแหล่ เมื่อเคยชินหนักก็ชัก
เบื่อ ฉะนั้นผู้มีปัญญาจึงแสวงหาอุบายแก้ไขไม่ให้
เบื่อ เพราะเป็นโทษ

มีมาพระที่นั่งของพระเจ้าพรหมทัตตศวัตหนึ่ง เข้า
ชนคนเคยม่านำมาไปอาบน้ำที่ท่าแห่งหนึ่งเด่มอ วัน
หนึ่งเมื่อญมีคนเอามาควอดอนมาอาบ ที่ ทำ นัน เดีย ก่อน
มรดอดศัตร์นจึงไม่ลงอาบเหมือนเช่นเคย คนเคย
พยายามเท่าไรก็ไม่ลงอาบ เขาจึงนำความชนกราบ
บังคมทูลให้ทรงทราบ พระเจ้าพรหมทัตตรับสั่งให้
บุโรหิตาจารย์ผู้หนึ่งไปตรวจดูว่าเป็นอะไร ครั้นไป
ตรวจดูเห็นม่านไม่มีโรคอย่างใด แดตามคนเลี้ยงม่านได้

ความว่า มีมีเควอนอาบที่ทานก่อน ก็ลงต้นนิษฐาน
 ว่า “ที่มันไม่อาบเพราะถือตัวว่า เป็นมงคลอัศดร
 พระที่นั่งประการ ๓ อีกรัประการ ๓ เป็นเพราะความ
 เคยชินจนเมื่อ” จึงให้คนเดียวข่มานำไปอาบที่ท่าอื่น
 มงคลอัศดรนั้นก็อาบ ท่านปุโรหิตาจารย์จึงกราบ
 ทูลว่า “เป็นธรรมดาไม่ว่าคนหรือสัตว์ ถ้าตั้งใดเคย
 ชินหนักเขาก็ชินเมื่อ แม้แต่อาหารที่บริโภค ถ้าจำเจ
 ทุกวัน ๆ ก็รับประทานไม่ได้ พาให้เกิดโทษ เพราะ
 เหตุนี้ จึงต้องใช้อุบายแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้อง
 กับอริยาศัย กิจการจึงจะดำเนินไปได้ต้อง”

เรื่องที่ ๕๐

คนที่ใจบุญ ย่อมครุ่นคิดแต่จะทำคุณความดี
 แม้จะต้องเสียชีวิต ก็ไม่ยอมที่จะคิดหนี

มีเศรษฐีใจบุญคนหนึ่ง วันหนึ่งขณะที่ท่านนั่ง
 จะรับประทานอาหาร ได้เหต็อบไปเห็นพระมัจฉะ

พุทธมาภิณฑบาท ท่านจึงให้คนใช้ไปรับบาตร ขณะ
 นั้นได้มีมารใจร้ายมานิรมิตรหลุมเพลิงขวางหน้า คน
 ใช้จึงไม่กล้าไปรับบาตร ท่านเศรษฐีจึงถืออาหารเดิน
 ผ่านหลุมเพลิงไปโดยไม่มี ความเกรงกลัวเลยแม้แต่น้อย
 กตัมมีความยินดีพิสดารกล่าวว่า “ถึงแม้ข้าพเจ้า
 จกมีเท้าในเบื้องบน ถูกห้อยศีรษะในเบื้องต่ำตกลง
 ในหลุมเพลิง ข้าพเจ้าก็จักไม่ทำความชั่ว ฉะนั้น
 นิมนต์พระผู้เป็นเจ้ารับ อาหารภิณฑบาท ที่ข้าพเจ้า จง
 ใจถวายนเถิด” เพราะความตั้งใจดีของท่าน หลุม
 เพลิงนั้นก็ดับกลายเป็นดอกประทุมโตใหญ่ขึ้นรองรับ
 ท่านมิได้เป็นอันตราย จนได้บาตรได้ส้มประสงค์
